

65 ГОДИНИ ФАКУЛТЕТ „КОМАНДНО-ЩАБЕН“*

65TH ANNIVERSARY OF THE COMMAND AND STAFF FACULTY

Abstract: *The present collection of articles is the first attempt to systematize and study the rich heritage of the Command and Staff Faculty, its transformations with the years, its present state and the tendencies of its development.*

Key words: *military science, studies, departments, academic staff.*

Шестдесет и пет години факултет „Командно-щабен“ на Военна академия „Георги Стойков Раковски“ създава кадри за отбраната на страната. През цялото това време той живее и ще продължава да живее с проблемите на изграждането и развитието на въоръжените сили и в частност на Българската армия. Не са една и две опорните точки, в които в синтезиран вид може да се опише неговото съществуване. Каквито и превратности обаче да е преодолявало обществото в своето развитие, факултетът неоплътно се е стремил да отговори на неговите интереси и на интересите на държавата – да обучава квалифицирани военни специалисти за тактическо и оперативно ръководство на българските въоръжени сили. И ако едно военно формиране в процеса на своята трансформация се оформя спрямо изискванията на военната експертиза, то Военна академия „Георги Стойков Раковски“ и в частност факултет „Командно-щабен“ са длъжни да се съобразяват и с изискванията на Закона за висшето образование, а в последните години и със Закона за развитие на академичния състав и с други външни фактори. Това още повече издига водещата роля на факултета с подкрепата на хилядите випускници и стотиците преподаватели, които със своя неуморен труд са допринесли за развитието на военната наука и образование. На практика факултетът е без конкуренция във военнообразователната система и няма друга военна структура, която да е дала толкова много за обогатяване на строителството и ръководството на Българската армия.

За факултет „Командно-щабен“ до 2011 г. няма написан труд, проследяващ неговата история, развитие и традиции. Едва при тържественото отбелязване на 61-вата му годишнина е издадена брошура, в която накратко е проследен пътят му от създаването до първото десетилетие на XXI век. Юбилейното издание е първи опит да бъдат систематизирани и изследвани богатото минало на факултет „Командно-щабен“, трънливият му път от създаването на Основния факултет до днес, трансформациите през годините, неговото настояще и тенденции за развитие. От него могат да се направят много изводи и заключения, но три са тези, без които не може.

На първо място, като основно звено на Военната академия факултет „Командно-щабен“ винаги е бил водач в нейното развитие. Няма друга академична структура, която да представя така пълно и всеобхватно образа на Академията както в армейските среди, така и в гражданското общество, както във вътрешен план, така и в международно отношение.

Второ, въпреки превратностите на времето пред факултет „Командно-щабен“ никога не е стояла дилемата „да бъдеш или да не бъдеш“, защото

* 65 години факултет „Командно-щабен“. Редакционна колегия: Димитър Ташков, Румен Пенчев, Емил Енев и др. София: Военна академия „Г. С. Раковски“, 2015.

винаги е имало нужда от него. Той неизменно е бил стожерът на военното образование, по който са се равнявали военноучебните заведения в страната ни.

Трето, най-динамично е развитието на факултет „Командно-щабен“ след 2000 г. За последните 15 години той се трансформира непрекъснато – в него се обучават студенти по магистърски специалности за нуждите на националната сигурност, а в областта на военното дело неколkokратно е променено съдържанието на учебните планове и програми, за да отговарят те на съвременните изисквания, породени от членството на България в НАТО и Европейския съюз.

В качеството си на първи исторически преглед за миналото и настоящето на факултет „Командно-щабен“ този труд полага основата и на едно следващо, по-пълно издание. Надяваме се с безрезервната подкрепа на всички заинтересувани от миналото и настоящето на факултета в него да бъдат отстранени неточностите и да включва богат архивен материал. А за широката аудитория от изследователи, преподаватели, студенти, ветерани и всички, интересувани се от историческите корени на военното образование у нас, остава удоволствието от съвременния прочит на миналото и съхранените традиции на най-стария военен факултет у нас.

Знание и традиции (1950 – 1989)

Сто и три години ни делят от паметния за Военна академия „Георги Стойков Раковски“ ден, в който тя е създадена. През целия период на съществуване Академията заема достойно и важно място в армейския и обществения живот на страната. Висше училище с огромен научен престиж и потенциал, огнище на военни знания, символ на националната военна наука и място, където се кове българската военнотеоретична мисъл, Военната академия безспорно е най-важната военна научна и военнообразователна институция у нас, където през годините се подготвят хиляди висококвалифицирани офицерски кадри. Но през 1912 г. го осъществяването на всичко това е все още твърде далече...

В условията на извършващите се в началото на миналия век реформи и модернизация на българската армия необходимостта от офицерски кадри с висше образование става все по-силна. Ето защо на 11 декември 1911 г. с доклад до гържавния глава цар Фердинанд I военният министър генерал-майор Никифор Никифоров прави аргументирано предложение за основаването на военна академия. В мотивите на своето предложение той изтъква, че бързото развитие на военното дело налага „учредяването на едно висше военно учебно заведение под названието Военна академия“.

На 12 декември 1911 г. докладът за създаването на академията е одобрен от цар Фердинанд I. В резолюцията към него той отбелязва: „Одобрявам с особена радост внасянето на този законопроект в XV обикновено Народно събрание и поздравявам армията с това щастливо и съдбоносно решение“. На 15 декември с.г. военният министър обявява решението, а законопроектът е внесен за разглеждане и утвърждаване от Народното събрание. На 1 март 1912 г. той е гласуван и приет от народните представители, а на 20 април с Указ № 26 царят утвърждава Закон за Военната академия.

На 7 май документът е подпечатан с гържавния печат, а с неговото публикуване на 8 май 1912 г. в „Държавен вестник“ влиза в законна сила. Основаването на Военната академия се превръща в реален факт. Двете балкански войни през 1912 – 1913 г. отлагат откриването ѝ до 4 януари 1915 г., когато учебната година започва при голяма тържественост. Присъства и цар Фердинанд I. И сега слушателите не успяват да завършат своето обучение. Причината е бушуващата Първа световна война, чиито пламъци обхващат през есента на 1915 г. и България. Всички офицери от българската

армия са изпратени по частите, а следването на слушателите е прекъснато и оставено за по-спокойни времена. Те обаче така и не настъпват след края на войната.

По силата на Ньойския договор, подписан с гържавите от Антантата през есента на 1919 г., България закрива всички свои военни школи и военно-учебни заведения. Остава да съществува единствено Военното училище. Въпреки ограничителните клаузи на договора през 1922 г. Военната академия започва своето скрито съществуване на територията на Военното училище в София като Преподавателски курс и под това име просъществува до 1938 г.

През 1931 г., успоредно с изучаваната до момента в Преподавателския курс генералщабна специалност, започва усвояването на нова специалност с еднаква продължителност на обучение – три години. В Академията се оформят два самостоятелни отдела – Генералщабен и Интендантски, и във всеки от тях се води съответното обучение. След 1935 г. обучаваните в Преподавателския курс офицери постепенно се увеличават. До 1944 г. завършват обучението си 16 офицерски випуска, включително 16 генералщабни и 11 интендантски. Образование получават 521 офицери, между които 10 чужденци (хървати), или средногодишно са обучавани по 32-ма души.

След започването на Втората световна война учебният процес във Военната академия не е прекратен. Единствената промяна, въведена поради войната и възникналата във връзка с това необходимост от командни кадри с висше образование, е намаляването на срока на обучение на две години. Личният състав на учебното заведение не взема участие във войната до 1944 г. Мнозина негови възпитаници обаче, вече генерали, оглавяват българската армия, а в заключителния етап на Втората световна война (1944 – 1945) успешно организират, ръководят и провеждат операции срещу войските на Вермахта.

След завръщането на участвалите във войната слушатели през 1945 г. редовният учебен процес в Академията е възобновен. От началото на следващата година тя вече има патрон – патриархът на българското националноосвободително движение Георги Стойков Раковски, а през 1952 г. получава и първото си бойно знаме.

През следващите години във Военната академия настъпват редица промени, свързани с преминаване към мирновременен състояние, осмисляне на опита от войната и най-важното – с овладяването на военноучебното заведение от комунистическата партия. Всичко това намира израз в предприетите основни структурни и кадрови преустройства и в обучението и възпитанието на личния състав.

В средата на миналия век във Военната академия възникват нови звена. Създадени са основен и задочен факултет, Висш академичен курс, който подготвя старши офицери за отговорни щабни длъжности в армията, изградени са и катедри. Във връзка с увеличаването на обучаемите и личният състав на Академията нараства, като през 1953 г. достига 1000 души. Обучението е насочено главно към подготовката на офицери за управлението на частите и съединенията по време на война. Мирновременните функции и задачи все повече преминават на заген план.

Активизира се и научноизследователската работа. През 1954 г. са зачислени първите аюнкти (докторанти), присъдени са първите научни звания и е избран първият професор в Академията. Научноизследователската дейност води до издаването на първите научни трудове, които обслужват главно учебния процес. Излизат от печат и първите два тома на „Трудове на Академията“.

От есента на 1958 г., след обединяване с Военнотехническата и Военнополитическата академия, Военна академия „Георги Стойков Раковски“ се пре-

върща в единствения център за подготовка на квалифицирани командни, инженерно-технически и политически кадри за армията. Факултетите вече са пет, а катедрите – 25. Постепенно отпада делението им по видове въоръжени сили. Оформят се факултети, обединяващи подготовката на командно-щабните, политическите и техническите офицери и на слушателите загочници.

През 1967 г. в Академията са създадени специализирани научни съвети по военни, философски и икономически науки. Започват да се обучават и военни специалисти от СССР, Куба, Йемен и Виетнам. През 80-те години на миналия век учебните планове и програми постепенно се усъвършенстват и изчистват от темите, повтарящи изучаваното във военните училища. Особено внимание се обръща на оперативно-тактическата и тактико-специалната подготовка и на видовете осигуряване на бойните действия. Към 1986 г. в Академията вече работят седем професори, 68 доценти, петима доктори на науките и 107 доктори.

Годините на Студената война дават отражение върху структурата и изучаваните дисциплини във Военната академия. Те ограничават нейните контакти в рамките на Варшавския договор и идеологизират учебно-възпитателния процес. Въпреки някои слабости в дейността си тя успешно изпълнява своите функции на висше учебно заведение. В нейните редици израстват вискоквалифицирани преподавателски и научни кадри в областта на военното дело. Това позволява на Академията да подготви хиляди командни, щабни, военнотехнически и тилови офицери за българската армия.

Дълбоките обществено-политически промени, настъпили в цялостния живот на страната след 1989 г., рефлектират и в областта на военното дело. Във Военната академия, както и в поделенията на българската армия, се извършват деполитизация и департизация. Партийнополитическите структури на комунистическата партия са премахнати, а военно-политическият факултет и идеологическите катедри в Академията са закрити. Пристъпва се към основно преработване на учебната документация, като ударението в подготовката се поставя върху отбранителните военни действия. Осъществяват се първите контакти с военнаучни структури на страни от НАТО и съседни на България държави. Извършва се ускорена интеграция на военното с гражданското образование, четат се лекции от изявени учени в други научни институции. Броят на слушателите постепенно е редуциран и за около 10 години намалява пет пъти, а на академичния състав – три пъти.

След 2000 г. все повече се разширява международното сътрудничество на Военната академия. Днес тя поддържа официални връзки с повече от 20 сродни институции от други страни. Чрез участието си в работата на Консорциума на военните академи и комитети в областта на отбраната и сигурността академичният състав се включва в различни международни проекти, което повишава авторитета на Академията и подпомага евро-атлантическата интеграция.

В резултат на извършените след 1989 г. структурни преобразувания, във Военната академия днес функционират следните обучаващи звена – факултет „Командно-щабен“, факултет „Национална сигурност и отбрана“, департамент „Езиково обучение“, Институт за перспективни изследвания за отбраната и сектор „Център за мироопазващи операции и компютърни симулации“. Днес Военна академия „Георги Стойков Раковски“ е национална институция за висше образование, квалификация и научни изследвания по въпросите на националната сигурност и отбраната. В нея се подготвят военни лидери и граждански лица във всички области на изграждането и използването на въоръжените сили в мирно време, при предотвратяването и разрешаването на кризи и конфликти и при война.

Военната академия е основната образователна институция по въпроси на международната и националната сигурност, гражданско-военните отно-

шения, военното изкуство и оперативната съвместимост с армиите на НАТО. Притежава международен сертификат по стандарта ISO 9001-2000 за системата за управление и поддържане качеството на обучение.

Категра „Обща тактика“

Теоретична база за възникването на категра „Обща тактика“ е исторически формираното знание по тактика на войските. Анализът на наличните данни показва, че богатият практически опит, който притежава българската войска, неведнъж е допринасял за извоюване на редица епични победи над противника. Като систематизиран учебен материал тактиката се преподава за първи път още при самото създаване на Академията, като по-късно, през 30-те години на миналия век, в т.нар. Преподавателски курс тя намира своето развитие.

Друга предпоставка за развитието на категрама е ползваният чужд опит. Обучението на военни специалисти в други държави започва още през 1881 г. Тогава 20 български офицери са изпратени да учат в Николаевската военна академия в Русия. Основната същност на тази практика е, че на базата на придобития чужд опит става възможно да бъдат систематизирани необходимите знания и да бъдат създадени подходяща нормативна база, специалисти и учебни звена за обучение на командни кадри и експерти за тактическите звена в българската армия.

Същевременно все по-осезателно се налага изводът, че само с чужд опит и образователни услуги обучението на специалисти не е достатъчно. С Министерска заповед № 430 от 18 декември 1946 г. в допълнение на учебния план през учебната 1946 – 1947 г. с целия офицерски състав се организират и провеждат занятия по тактическа подготовка, която се насочва в две направления:

- методика и усвояване на формите за разработване на планове и провеждане на командно-щабни учения;
- придобиване на умения от практиката на Съветската армия във Великата отечествена война за използване на различните родове войски.

Съгласно Заповед на началника на Военната академия № 37 от 15 октомври 1947 г. като основна цел са поставени предаването на слушателите на знания и умения за управление на боя на частите и съединенията, изграждането у тях на висока щабна култура и на високо състояние на духа в съответствие с идеите на новото време.

В края на 40-те години на XX век международната обстановка рязко се изостря. Поставя се началото на система от военно-политически блокове, което налага повишаване на отбранителната способност на страната. Това от своя страна налага провеждането на допълнителни мерки по развръщането на въоръжените сили, гарантиращи националната сигурност. Тази обективна потребност закономерно предизвиква интензифициране дейността на Академията по подготовка на командните кадри за нуждите на войските. От началото на учебната 1948 – 1949 г. рязко се увеличава слушателският състав. Постепенно започват да се формират катедрите.

Със Заповед № 38 от 22 юни 1948 г. на началника на Военна академия „Георги Стойков Раковски“ са създадени категра „Обща тактика“ с началник бившия командир на 2-ра пехотна тракийска дивизия полковник Димитър Братанов и преподаватели: подполковник Венелин Караиванов, подполковник от запаса (о.з.) Асен Бунджулов и о.з. подполковник Никола Колев, и категра „Тактика на пехотата“ с началник о.з. полковник Вълков и преподавател: полковник Георги Събев, подполковник Веселин Вълков, запасните полковници Илия Петков, Георги Чуков и Александър Бояджиев. По останалите дисциплини са назначени отделни преподаватели, които се водят към различните катебри,

по-голямата част от които към „Обща тактика“ и „Тактика на пехотата“.

Актът за учредяване на катедрата е израз на специфичните задачи, които Академията трябва да изпълнява през 50-те години на миналия век. С него се дава възможност да бъдат удовлетворени потребностите на българската армия от кадри за съединенията, частите и подразделенията на видовете въоръжени сили, родовете и специалните войски през периода на Студената война между страните членки на Варшавския договор и НАТО. Катедрата е звено от Учебната част и от 27 ноември 1948 г. със Заповед № 102 на началника на Академията е включена в състава на тогавашния Основен факултет. През 1955 г. е преподчинена на Общовойсковия факултет, а по-късно – на заместник-началника на Академията по учебната част.

Съществено значение за подобряване организацията на учебния процес има въвеждането на оперативно-тактическата подготовка на офицерите от кадъра, насочена към повишаване на тактическата подготовка. Основно внимание се обръща на усвояването на методиката за подготовка, организиране и провеждане на обучението във всичките му форми.

Цялостната подготовка на слушателите протича теоретично и практически. Тактическата подготовка има характера на самостоятелна работа – изготвят се реферати по актуални теми или методически разработки. В края на зимния семестър слушателите от първи и втори курс провеждат групови занятия на местността по разработваните теми. При завършване на учебната година в Академията се провежда командно-щабно учение (КЩУ), в което участват командно-преподавателският и слушателският състав от втори курс. През 1950 г. в катедрата е назначен за съветник полковник от Съветската армия Шчербаков.

Задачите, съставът и структурата на катедрата се определят в съответствие с променящите се потребности на учебния процес. Неин основен предмет на дейност е обучението на слушателите от редовния, а от 1951 до 1990 г. и от заочния курс на обучение. Обстоятелството, че обемът на преподаваните знания постепенно се разширява, налага обособяването на нови учебни дисциплини и съответстващи им структурни звена. В началото основна е дисциплината „Тактика на войските“, по-късно обособена в звена „Тактика на механизираниите и танковите войски“, „Тактика на родовете войски“ и „Методика на тактическата подготовка и щабна служба“.

Звено „Тактика на механизираниите и танковите войски“ е основна организационна единица на катедрата през целия период на съществуване на звенната структура. Предмет на дейност е обучението на слушатели и курсисти по тактика на механизираниите и танковите войски.

Звено „Тактика на родовете войски“ е другата основна единица в катедрата. Предмет на неговата дейност е обучението на слушатели и курсисти от родовете и специалните войски по тактика на механизираниите и танковите формирования.

Звено „Методика на тактическата подготовка и щабна служба“ учи обучаемите да овладяват теоретичните основи и базисните принципи, върху които се изгражда практиката, в областта на методиката на оперативната и тактическата подготовка, да придобият умения за разработване на необходимите документи за успешно провеждане на формите за обучение на офицерите, щабове и войските с прилагане на нестандартно мислене и творчески подход и да формират у обучаемите познания и умения за ефективно ръководство, подготовка и провеждане на различните форми и методи за обучение.

В годините на Студената война се осъществяват значителни организационни и структурни промени, които се изразяват главно в създаването на нови управленски и обучаващи звена, промени в сроковете на обучение, увеличаване на личния състав и други. Основите са поставени от утвърде-

ния през 1951 г. Правилник на Военна академия „Георги Стойков Раковски“, който утвърждава съществуването на катедри, факултети, академичен курс и осигуряващи звена.

Към края на 50-те години чрез привличането в своя състав на Военно-политическата и Военнотехническата академия, Военна академия „Георги Стойков Раковски“ се превръща в единствен център за подготовка на високкоквалифицирани командни, инженерно-технически и политически кадри за оперативно-тактическите звена в Българската народна армия. Ролята и задачите, които изпълнява катедра „Обща тактика“, се увеличават, което от своя страна усложнява още повече нейната структура (катедрата включва в състава си няколко звена). Прави впечатление, че обучението през тези години е насочено главно към подготовката на офицерите за управление на частите и съединенията по време на война, а на мирновременните функции и задачи не се обръща достатъчно внимание.

Наред с практикоприложната насоченост на занятията, ръководството и преподавателите от катедрата придават важно значение на научната дейност. В първите години след войната се разработват отделни въпроси, главно необходими за провеждането на учебния процес. През 1952 г. катедрата издава учебник по обща тактика, в който са включени въпросите от подготовката, организирането и воденето на бойните действия на съединението и частта, съобразени с конкретните условия за действие на българската армия през този период. По-късно са разработени подготовката, организирането и воденето на бойните действия на съединенията и частите в планинско-гориста местност, при пробив на укрепен район, отбрана на планински превал и други.

От 1954 г. катедрата започва да изпълнява една нова за нея задача – адюнктурата. Оттогава започват да се присъждат първите научни звания. Първите докторанти са майорите Савов, Тошев, Иванов, капитаните Вълков, Абаджиев, Тасков и други, които след това стават водещи преподаватели в Академията и опитни щабни офицери в българската армия. Към средата на 70-те години всички преподаватели вече са с висше военно или специално образование, 40% имат научни степени, а 25% са с над 15 години стаж.

През 1956 г. в състава на катедра „Обща тактика“ функционира звено „Оперативно изкуство“, ръководено от полковник Мешайков, което през 1959 г. става основа за създаването на катедра „Оперативно изкуство“. Още в началото на 50-те години започват да се провеждат методически сборове.

С учебната и научната си дейност катедрата печели авторитет, а ръководството на Министерството на отбраната и Генералния щаб ѝ възлагат разработването на части от устави, наставления, ръководства и други основополагащи документи. В различни периоди в нея се обучават военни специалисти от Йемен, Куба, Съветския съюз и Виетнам. Немалко преподаватели от катедрата стават търсени автори в списанията „Военна мисъл“ и „Трудове на Академията“. Сред тях са полковник Илиев, полковник Стоян Николов, генерал-майор Пандо Войнов, полковник Вълчо Костов и други.

През 1966 г. е създадена катедра „Управление на войските“, която впоследствие се влива в състава на катедра „Обща тактика“ като отделно звено. Условията, при които съществува катедра „Обща тактика“ в годините на Студената война, дават отражение върху нейната структура и изучаваните дисциплини, свиват контактите ѝ в рамките на страните от Варшавския договор, идеологизират учебно-възпитателния процес. Въпреки това тя успява да участва в подготовката на стотици високкоквалифицирани командири и офицери за армията. Основен принос имат редица ерудирани преподаватели от катедрата, които със своя богат практически опит на командири и педагози, придобит в реговете на поделенията на Българската

народна армия, отдават цялата си жар и готовност да възпитат редица командири на основни структури в армията. Още се помнят лекциите и практическите занятия на преподавателите като генерал-майор Войнов, полковниците Златков, Акманов, Плачков, Стойков, Боджаков, Баръмов и други.

Решаваща роля за успеха на катедрата имат нейните началници. След полковник Братанов последователно тя се ръководи от полковник Рошавелов, който е първият хабилитиран офицер от катедрата, полковник Савов, полковник Демерджиев, генерал-майор Стоянов, генерал-лейтенант Попов, полковник Иванов, генерал-майор доц. г-р Пандо Войнов, полковник доц. г-р Димитър Стойков, полковник доц. г-р Георги Златков, полковник доц. г-р Радион Дойнов, полковник доц. г-р Харалампи Борисов, полковник доц. г-р Любомир Николов, полковник доц. г-р Иван Христов, полковник доц. г-р Найденов, полковник доц. г-р Иван Гусев, полковник доц. г-р Петьо Иванов, полковник доц. г-р Ботин Видолов, полковник доц. г-р Димитър Ташков и полковник доц. г-р Емил Енев.

От 1978 до 1983 г. началник на катедрата е полковник доц. г-р Пандо Войнов, впоследствие генерал-майор, началник на факултет „Общовойскови“, а след това и заместник-началник на Академията. Под неговото ръководство преподавателите усъвършенстват научната и практическата си дейност в областта на военното изкуство.

Заместник-началник на катедрата, той и началник на звено „Подготовка на механизирани и танковите войски“ е полковник доц. г-р Димитър Стойков. В звеното са преподавателите: полковник доц. г-р Георги Златков, полковник доц. г-р Радион Дойнов, майор г-р Харалампи Борисов, полковник доц. г-р Николай Боджаков, полковник доц. г-р Димитър Димитров, подполковник Гено Георгиев, полковник Димитър Костадинов, майор Крачун Стефанов, майор Илия Илиев, капитан Георги С. Георгиев, капитан Петър Ничев, майор Аспарух Николов, полковник Петър Андриев, полковник Ангел Вакрилов, подполковник Данаил Николов, подполковник Антон Митев и майор Кръстьо Делчев.

Началник на звено „Родове войски“ е полковник доц. г-р Тодор Баръмов. Преподаватели са полковник доц. г-р Велко Акманов, подполковник Стойно Кючуков, подполковник Иван Христов, полковник Владимир Каменов, подполковник Иван Илиев Иванов, полковник Владимир Лилов, майор Георги Митков, майор Марин Цаков Маринов, полковник Стоян Николов и полковник Антонов.

Началник на звено „Методика на тактическата подготовка и щабна служба“ е полковник доц. г-р Петко Плачков, а преподаватели са полковник Бейо Босев, полковник Камен Стоянов, подполковник Йордан Стоев, капитан Найденов, полковник Стефан Папанов, полковник Руси Бонев, полковник Петър Петров, полковник Любомир Георгиев, полковник Слави Чобанов, полковник Стефанов, полковник Паун Мишев, полковник Баталски, полковник Станко Андонов, полковник Георги Конжазюлов и полковник Вълчо Костов.

От 1983 до 1988 г. началник на катедрата е полковник доц. г-р Димитър Стойков. Заместник-началник на катедрата, той и началник на звено „Дивизия и полк“ е полковник доц. г-р Велко Акманов. Преподаватели в звеното са полковник доц. г-р Георги Златков, подполковник доц. г-р Радион Дойнов, подполковник доц. г-р Харалампи Борисов, полковник доц. г-р Николай Боджаков, полковник доц. г-р Димитър Димитров, полковник Гено Георгиев, полковник Димитър Костадинов, подполковник Крачун Стефанов, подполковник Илия Илиев (Шинтера), подполковник Йордан Стоев, майор Георги Георгиев, майор Аспарух Николов, полковник Петър Андриев, полковник Ангел Вакрилов, подполковник Данаил Николов, подполковник Антон Митев, майор Кръстьо Делчев, капитан Александър Петков, подполковник Борис Миланов, полковник Ангел Вакрилов, подполковник Димитър Димитров, майор Петър Ничев.

Началник на звено „Родове войски“ е полковник доц. г-р Тодор Баръмов. Преподаватели в звеното са подполковник Стойно Кючюков, подполковник Иван Христов, полковник Владимир Каменов, подполковник Иван Иванов, полковник Владимир Лалов, майор Георги Митков, майор Марин Маринов, капитан Димитър Наплатанов и капитан Христо Христов.

Началник на звено „Методика на тактическата подготовка и щабна служба“ е полковник доц. г-р Петко Плачков. В звеното са полковник Камен Стоянов, подполковник Йордан Стоев, капитан Найден Найденов, капитан Георги Георгиев, капитан Ангел Тасев, капитан Иван Стоименов, капитан Иван Гусев и капитан Красимир Генов. Лаборанти в катедрата са Камелия Йотова и Жана Захариева.

От 1988 до 1989 г. началник на катедрата е полковник доц. г-р Георги Златков. От 1989 до 1991 г. началник на катедрата е полковник доц. г-р Радоин Дойнов. През този период катедрата се развива в научно отношение. Полковник Дойнов поема нейното ръководство, след като е бил на длъжност началник на щаба на 17-а мсп в Хасково.

Заместник-началник на катедрата, той и началник на звено „Дивизия и полк“ е полковник доц. г-р Харалампи Борисов, на звеното „Родове войски“ – полковник Данаил Николов, а на звено „Методика на тактическата подготовка и щабна служба“ началник е полковник Иван Иванов. Една част от преподавателите напускат, други се преместват в звената. В катедрата постъпват майор Любомир Илиев, майор Венцислав Конжаюлов, майор Генчо Генов, капитан Валентин Буров и др. Като редовен докторант в катедрата е приет капитан Запрян Карапениев.

В началото на 90-те години на миналия век започва нов етап от развитието на Академията и катедрата. Той се налага от демократичните промени в обществения живот на страната. Правна основа на провеждащите се реформи стават Законът за отбраната и въоръжените сили, Законът за висшето образование, Единните държавни изисквания за получаване на магистърска образователна степен. И ако в началото на 90-те години за редовно обучение в Академията се приемат между 300 и 400 офицери, то през 2001 и 2002 г. випускът е от около 70 души.

Значителните промени се обуславят не само от новите задачи, но и от постоянно променящия се брой на обучаемите. За 10 години броят на слушателите намалява 5 пъти, а на академичния състав – около 3 пъти. Съкращаването и обединяването на факултети, катедри, отдели и служби, както и привличането в Академията на нови научни звена води до създаването на структура, която в значителна степен е оптимизирана и създава условия за успешно изпълнение на стоящите пред Академията задачи.

Особено внимание се обръща на учебната документация – учебни програми, учебни планове и квалификационни характеристики. Нейното първо основно преработване е през 1992 – 1993 г., като ударението в подготовката на слушателите е поставено върху отбранителните военни действия. Започва изучаването на корпусно-бригадната тематика.

От 1994 до 1995 г. началник на катедрата е полковник доц. г-р Любомир Николов. Преди постъпването му в състава на Академията, като майор идва от длъжността началник на щаба на 12-и мсп в Елхово. Заместник-началник на катедрата и началник на звено „Подготовка на механизирани и танковите войски“ е полковник доц. г-р Иван Христов. На звено „Родове войски“ началник е полковник доц. г-р Асен Наков, а на звеното „Методика на тактическата подготовка и щабна служба“ – полковник доц. г-р Найден Найденов. Към катедрата се присъединяват майор Костадин Пенев, майор Неделчо Янков и други.

От 1995 до 2001 г. началник на катедрата е полковник доц. г-р Иван Христов. През тези години, поради преминаването към обучение по няколко

магистърски специалности, учебната документация отново е преработена. В учебния процес са въведени нови знания и подходи за решаване проблемите на сигурността и отбраната в условията на променящите се реалности и развиващата се с ускорени темпове наука. Катедрата внедрява в подготовката на кадрите учебни дисциплини, способстващи за усвояване на подходите за участие на формирования от Сухопътните войски в операции за опазване на мира и подпомагане на страната или на други държави при бедствия и кризи от невоенен характер. Провеждането на ефективен научен процес е немислимо без съчетаването на образованието и научните изследвания. Научната дейност в катедрата обхваща научноизследователска и научно-информационна работа, както и научни изследвания в областта на сигурността и отбраната, обучението и образованието.

Катедра „Ракетни войски и артилерия“

Катедра „Артилерия“, впоследствие „Ракетни войски и артилерия“ (РВ и А) и накрая „Разузнавателно-огневи системи“ (РОС), има не особено дълго, но изключително динамично и ползотворно минало. Тя е неотменна част от съществуването, традициите и историята на този славен род войска – артилерията.

През цялото си съществуване катедра „РВ и А“ насочва своята учебна и научна дейност към развитието на теорията и практиката на ракетните войски и артилерията, като я реализира, от една страна, чрез подготовката на висококвалифицирани офицерски кадри, а от друга – посредством учебниците, учебните пособия, методическите и научните разработки и др.

В края на 40-те години на миналия век в Академията се създават академични звена – катедри, факултети и др. През 1948 г. към Учебната част, наред с Учебния отдел, катедра „Оперативно изкуство“, „Обща тактика“, „Тил“ и „Свързки“, се формира и катедра „Артилерия“. Обективната предпоставка за нейното създаване е изискването за бърза подготовка на висококвалифицирани артилерийски офицерски кадри, като се отчита огромната роля на артилерията в огневото поразяване на противника по време на Втората световна война. Освен това започва и бързото развитие на този род войски в Българската армия.

Първият началник на катедра „Артилерия“ е полковник Цочо Маджаров, назначен на 1 май 1948 г. Той изпълнява тази длъжност до ноември 1954 г. За преподаватели са привлечени запасни офицери артилеристи, като катедрата е в състав шестима офицери.

Преподавателският състав на катедрата в периода 1949 – 1958 г. е средно 7 – 9 офицери и лаборант. Първоначално тя разполага с една-единствена лекция на тема „Бойни действия на артилерията на пехотния полк при настъпление“. По-късно съветникът по артилерията при Министерството на народната отбрана ѝ предоставя още една лекция – „Бойни действия на артилерията на пехотния полк при отбрана“. Впоследствие преподавателите в катедрата разработват основния учебен фонд за звената от батальон (дивизион) до армия. Катедра „Артилерия“ поема обучението на всички слушатели от Академията по бойно използване на артилерията в боя и операциите. Едновременно с това преподавателският състав взема участие в подготовката и провеждането на командно-щабни учения и учения с войски в някои части и съединения от българската армия.

От 1 декември 1954 г. за началник на катедрата е назначен полковник Павел Илев, който изпълнява тази длъжност до октомври 1959 г. Съставът ѝ е сведен на 7 преподаватели и един лаборант. Паралелно с това, през периода 1955 – 1958 г. катедрата разширява кръга на специалната подготовка на слушателите по бойното и оперативното използване на артилерията.

Създават се нови учебни дисциплини – „Противовъздушна отбрана (ПВО) на войските“ и „Устройство на артилерийската материална част“.

В този период катедрата значително разширява кръга на специалната подготовка на слушателите по бойното използване на артилерията, като в тематичните програми се включват нови раздели и теми, като „Артилерийски прибори за разузнаване и наблюдение“, „Способи за подготовка на изходните данни за стрелба“, „Целеуказване“, „Стрелба с право мерене“, „Пристрелка по наблюдение знаците на разрывите (НЗР)“, „Управление на масирания огън на артилерията“ и др. Разработват се учебни пособия за бойните действия на артилерията на дивизията в настъпателния и отбранителния бой, за подготовката и управлението на огъня на артилерията и за нейното използване в особени случаи, например бойни действия на артилерията нощем.

От началото на 1951 г. едновременно с Военна академия „Георги Стойков Раковски“ започват да функционират още две академии – Военнополитическата и Военнотехническата. Военнотехническата академия е създадена в отговор на необходимостта от кадри във връзка с превъоръжаването на армията с нова съветска материална част и техника. В началото тя има шест факултета – Артилерийски, Бронетанков, Военновъздушен, Военноморски, Специален (смесен) и Тилов. По-късно последните два се обединяват.

На 1 юли 1951 г. към Артилерийския факултет на Военнотехническата академия е сформирана катедра „Артилерия“. Тя провежда учебен процес със слушателите от два командни профила – земна артилерия и зенитна артилерия, както и от един технически профил – артилерийско въоръжение. За началник на катедрата е назначен началникът на щаба на артилерията на българската армия полковник Апостол Дядов, който изпълнява длъжността до юни 1955 г.

През този период катедрата се състои от три цикъла: тактически, артилерийска стрелба и артилерийско въоръжение, който в началото на 1953 г. се обособява в отделна катедра. От своя страна циклите се състоят от комисии. В тактическия цикъл има две комисии – тактика на земната артилерия и тактика на зенитната артилерия. Цикъл „Артилерийска стрелба“ също има две комисии – стрелба на земната артилерия и артилерийско инструментално разузнаване и стрелба на зенитната артилерия.

От есента на 1958 г. Военна академия „Георги Стойков Раковски“ става единен и единствен център за подготовка на квалифицирани командни, инженерно-технически и политически офицерски кадри. Военнотехническата и Военнополитическата академия са разформироваани и се вливат във Военната академия. Това дава възможност за подобряване планирането на учебно-възпитателната работа и за увеличаване на кадровия и материалнотехническият потенциал, създава условия за разширяване на научноизследователската работа и за подготовката на научно-преподавателските кадри.

Нарастването на Академията след обединяването усложнява нейната организационна структура. За кратък период през 60-те години катедрите се ръководят от факултетите. По редица причини обаче това се оказва нецелесъобразно, а и неприемливо за ръководството на Академията. Затова те преминават под непосредственото ръководство на съответния заместник-началник на Академията. Това положение просъществува до края на 90-те години, когато катедрите отново са поставени под ръководството на факултетите, както е и понастоящем.

След обединяването на Военна академия „Георги Стойков Раковски“ и Военнотехническата академия съществуващите паралелно артилерийски катедри се сливат в една като самостоятелно военнотехническо звено в рамките на артилерийския факултет. За началник на обединяната катедра „Артилерия“ е назначен полковник Павел Илиев, който я ръководи до 1959 г. От 1959 до 1960 г. началник на катедрата е полковник Димитър Тодоров, след което до 1966 г. – подполковник Яко Молхов.

След обединяването на факултетите от всички рогове войски в Команден факултет през 1962 г. катедрата е подчинена на него. От 1965 г. катедра „Артилерия“ преминава под ръководството на командването на Военна академия „Георги Стойков Раковски“ (на съответния заместник-началник на Академията). През 1965 г., когато започва изучаването на ракетната техника във връзка с постъпването ѝ на въоръжение в българската армия, катедрата е преименувана на „Ракетни войски и артилерия“, с което названието просъществува до 2001 г.

Със сливането на двете академии катедрата започва да отговаря както за цялостната подготовка на слушателите от артилерийската специалност, така и за оперативната и тактическата подготовка по бойното използване на ракетните войски и артилерията на слушателите от всички други специалности. От 1966 г. в нея са включени преподаватели от реформираната катедра „Тактика на танковите войски“ и тя отговаря и за подготовката на слушателите по учебната дисциплина „Въоръжение и стрелба от танк“.

В този период катедра „РВ и А“ води следните учебни дисциплини – „Оперативно и бойно използване на ракетните войски и артилерията (тактика на артилерията)“, „Теория на стрелбата и управление на ударите на ракетните войски (тактически и оперативно-тактически ракети) и огъня на артилерията“, „Въоръжение и стрелба от танк“, „Артилерийско войсково и специално разузнаване“, което от своя страна включва „Артилерийско разузнаване“, „Топогеодезична подготовка на ракетните войски и артилерията“, „Метеорологично осигуряване на ракетните войски и артилерията“, „Артилерийско въздушно разузнаване“, „Артилерийско звуково разузнаване“ и „Артилерийска фотограметрична служба“. Основната мисия, или главното предназначение на катедрата е да подготвя висококвалифицирани офицери на командни длъжности в звената от артилерийската и ракетната част до щаб на ракетните войски и артилерията в армия.

Към началото на 70-те години катедра „Ракетни войски и артилерия“ подготвя по-голямата част от командирите на артилерийски дивизиони в поделенията от българската армия, всички командири на ракетни дивизиони и на артилерийски полкове, почти всички началници на ракетните войски и артилерията в дивизиите, по-голямата част от офицерите в командването на ракетните войски и артилерията в армията, както и артилеристите от други управления в структурите на Министерството на народната отбрана. Преподавателският състав активно участва в подготовката и провеждането на командно-щабни учения, военни игри и учения с войски в някои части и съединения (на тактическо ниво) и почти във всички оперативни командно-щабни учения и учения с войски.

През този период се пристъпва към по-организирана научноизследователска работа, въвеждат се редовната и заочната аспирантура (дн. докторантура), защитават се и първите дисертации на артилерийска тематика. Първ от катедрата през 1964 г. дисертация защитава полковник Яко Молхов на тема „Борба с ядрените средства на противника“. През 1965 г. дисертация на тема „Организиране и водене на бойните действия на ракетните войски в настъпателната операция на общовойсковата армия в началния период на войната“ защитава полковник Христо Илиев, а през 1959 г. – полковник Михаил Бойчинов, на тема „Поразяване на ядрено-минни заграждения от ракетните войски и артилерията“. През 1966 г. полковник Яко Молхов е удостоен с научното звание „доцент“.

Численият състав на катедрата за периода е променлив, но с постоянна тенденция към нарастване, като за различните години е от 10 до 17 преподаватели и от един до трима лаборанти. През 1970 г. катедрата е втора по численост от катедрите в командния профил на Академията.

Научно-преподавателският състав редовно участва с доклади по артиле-

рийските въпроси на всички научни конференции, проведени в Академията. Първият по-значителен научен труд е разработен през 1964 г. под ръководството на подполковник Яко Молхов и с участието на целия катедрен колектив. Това е учебното пособие по тактика на артилерията, състоящо се от три части.

През 1967 г. преподавателите по стрелба под ръководството на полковник Какарагов разработват учебник по теория на артилерийската стрелба, който е издаден от Държавното военно издателство (ДВИ). През 1969 г. отново ДВИ отпечатва разработения от почти целия катедрен колектив под ръководството на полковник Какарагов учебник „Ракетната част и артилерията в общовойсковия бой“. Тези два научни труда са съгласувани и утвърдени от командващия на ракетните войски и артилерията и се ползват с голяма популярност не само сред слушателския състав на Академията, но и в останалите висши военни училища, общовойсковите, ракетните и артилерийските части и щаботе.

През 1967 г. преподавателите по тактика на артилерията под ръководството на полковник Какарагов разработват, размножават на фотопечат и изпращат за ползване до всички поделения на българската армия пособието „Примерни разработки и бойни документи в артилерията“. То се посреща много добре и значително подпомага артилерийските командири и щаботе в учебно-бойната им дейност.

Преподавателите от катедрата активно участват и в периодичния печат с разработки, статии, научни изследвания и съобщения, които се публикуват във военнонаучния сборник „Трудове на Академията“ и списанията „Военна мисъл“, „Артилерийски преглед“, „Армийски преглед“ и други военни издания.

В края на 60-те години срокът на обучение на слушателите става тригодишен. Характерно за този период е бързото навлизане в учебния процес на аудиовизуалните средства, подпомагащи най-вече изнасянето на лекции и провеждането на семинари, конференции и др. Това предизвиква преустройване на учебно-материалната база и на целия учебен фонд. Развитието на електронноизчислителната техника от своя страна насочва военнонаучната работа преди всичко към разработването на методи за нейното прилагане за удовлетворяване нуждите на ракетните войски и артилерията.

През 70-те и 80-те години катедрата продължава обичайната напрегната учебна и научна работа. Отличителна черта е еуфорията по внедряването и използването на нови технически средства и компютърна техника. Силно развитие получават методите на учебна и научна работа с използването на електронна изчислителна техника (ЕИТ) и все по-усъвършенстваните средства за онагледяване на учебния материал. Полагат се основите на автоматизирането на дейностите и процесите в ракетните войски и артилерията. В Академията постъпва основната част на комплексите на полевата автоматизирана система за управление на войските (ПАСУВ), която има елементи за ракетните войски и артилерията.

Автоматизацията широко навлиза в учебния процес и в учебно-материалната база. Масово се внедряват първите родни персонални компютри. В тази връзка ударението се поставя на алгоритмизирането и програмирането на процесите по управление на ракетните войски и артилерията, както и на обновяването на учебната материална база. Изгражда се кабинет по бойно използване на ракетните войски и артилерията, в който се внедряват всички постижения на ЕИТ към момента. За изграждането на кабинета преподавателите от катедрата влагат изключително много труд и знания.

През 1989 г. настъпват структурни промени в Академията, включително и в катедрата. При същия щатен състав – 18 преподаватели и един лаборант, се създава трето звено – „Топогеодезично осигуряване на войските“, с четирима преподаватели.

Разузнавателното управление на Генералния щаб на българската армия (РУ – ГЩ) е създадено на 1 януари 1950 г. То полага значителни грижи не само за развитието на военното разузнаване, но и за обучението на необходимите му кадри. Сериозно внимание се обръща и на подготовката на офицерите разузнавачи за нуждите на оперативните и стратегическите щабове във военните учебни заведения. За да се осигури необходимата им подготовка, през декември 1953 г. в Първи факултет на Военна академия „Георги Стойков Раковски“ е създадена катедра „Оперативно-тактическо разузнаване и чужди армии“.

Катедрата е основно звено за учебно-възпитателна, научна и методическа дейност. Тя организира учебно-методическа и научноизследователска дейност, повишава научната и методическата квалификация на преподавателите, ръководи аспиранти (докторанти) по съответния профил, разработва учебни материали за офицерите разузнавачи, обучаващи се като слушатели и в различни курсове във Военна академия, и изгражда необходимата учебно-материална база.

Катедра „Оперативно-тактическо разузнаване и чужди армии“ (преименувана е няколко пъти – „Разузнаване и електронна борба“ и „Разузнавателно-огневи системи“) има неособено голяга, но пък изключително динамична и ползотворна история. Тя е неотменна част от съществуването, традициите и историята на популярния и славен род войска – разузнаването. През цялото си историческо развитие катедра „Оперативно-тактическо разузнаване и чужди армии“ насочва своята учебна и научна работа към развитието на теорията и практиката на разузнаването в българската армия. Тази дейност се реализира, от една страна, чрез подготовка на високкоквалифицирани офицерски кадри, а от друга – посредством развитие на учебния фонд на катедрата – учебници, учебни пособия, методически разработки, научни разработки и други публикации.

Преподавателският състав на катедрата през годините включва средно 7 – 10 офицери и лаборанти. Привлечените преподаватели полагат големи старания и грижи за обучението на офицерите разузнавачи, които по това време се обучават в общовойсковите класни отделения. Провеждат се теоретични и практически занятия, участва се активно в командно-щабни учения, тренировки и полеви занятия на местност и др.

Катедра „Оперативно-тактическо разузнаване и чужди армии“ води следните учебни дисциплини: „Оперативно разузнаване“, „Тактическо разузнаване“, „Електронно разузнаване“ и „Чужди армии“. Главното предназначение на катедрата е да подготвя високкоквалифицирани офицери за щабовете на всички нива, както и за разузнавателните формирования в българската армия. Към началото на 70-те години на миналия век катедра „Оперативно-тактическо разузнаване и чужди армии“ подготвя по-голямата част от командирите на разузнавателни батальони в дивизиите, парашутно-разузнавателните батальони и батальоните за разузнаване и радиотехническо разузнаване (РТР) в армиите, както и командири за разузнавателните формирования, пряко подчинени на Разузнавателно управление на Генералния щаб и Разузнавателно управление на КСВ. Всичко това води до непрекъснато засилващо се сътрудничество между катедра „Оперативно-тактическо разузнаване и чужди армии“, от една страна, и РУ на ГЩ, РУ на КСВ и специализираните разузнавателни формирования, от друга. Преподавателският състав на катедрата активно участва в подготовката и провеждането на военни игри, командно-щабни учения и учения с войски в някои части и съединения (на тактическо ниво), както и в почти всички оперативни командно-щабни учения и учения с войски.

През 1972 г. като факултет към Военна академия е създадена Школа на Разузнавателното управление на Генералния щаб (РУ-ГЩ), която подготвя офицери за нуждите на стратегическото и оперативното агентурно разузнаване. Непосредствено след това е установено тясно сътрудничество с катедра „Оперативно-тактическо разузнаване и чужди армии“. Година по-късно в Академията е формирано самостоятелно разузнавателно класно отделение за нуждите на оперативните и стратегическите щабове. Целта е повишаване на професионалната квалификация и усъвършенстване на знанията и уменията на офицерите разузнавачи. В него се обучават средно по 10–12 представители на РУ-ГЩ, офицери от войсковото, специалното и електронното разузнаване, а често се включват и представители на граничното разузнаване. Вследствие на това катедра „Оперативно-тактическо разузнаване и чужди армии“ е реорганизирана в отделни направления – „Войсково разузнаване“, „Специално разузнаване“ и „Електронно разузнаване“. Ролята на офицерите разузнавачи нараства, става все по-активно и участието им във всички форми на обучение, изнасят се доклади на различни научни форуми, участва се под формата на полеви поездки в ежегодните армейски разузнавателни учения.

В началото на 90-те години след обединението на „Електронно разузнаване“ и „Радиоелектронна борба“ катедрата е преименувана на „Разузнаване и електронна борба“.

Катедра „Военновъздушни сили“

Славен е пътят на военновъздушния компонент на българската държава. Знаменателен факт е, че при създаването му на 20 април 1906 г. Княжество България не притежава статут на самостоятелна държава, но вече се нарежда сред първите 10 страни в света, разполагащи с подобна структура.

През 1909 г. завършилите Въздухоплавателната школа в Русия поручик Васил Златаров и подпоручик Йордан Казанджиев сформират в сградата на сегашния учебен корпус на Военна академия „Георги Стойков Раковски“ баталонен клас от войници и подофицери за подготовка на помощен персонал за баталонното отделение. За целта са написани първите инструкции и учебници. Добрата подготовка на състава проличава още на есенните маневри през 1910 г., когато въздухоплавателното подразделение оказва неocenима помощ при разузнаването на условния противник и коригирането на артилерийския огън на Софийския крепостен батальон.

Получените знания позволяват на състава не само активно да упражнява своите умения, но и да създаде в защития манеж на Военното на Негово Величество училище (дн. спортна зала на Академията) първото българско въздушно/въздухоплавателно бойно средство, реализирало своя потенциал в реална среда – баталонът „София-1“. Той се използва успешно в Балканската война на 15 октомври 1912 г., ден преди знаменития полет на поручиците Радул Милков и Продан Таракчиев над Одринската крепост. В своите мемоари участникът в тези важни исторически събития не само за България, но и за целия свят, командирът на първия български „Албатрос“ Ф-II Радул Милков пише: „Радостен съм, че първите години на моя съзнателен живот закачиха безсмъртната авиационна наука, която даде криле на човека.“

През залите на Военна академия (тогава Военното на Негово Величество училище) преминават почти всички български пилоти и наблюдатели, участвали във войните за обединение на Отечеството. Те получават знанията от военната наука, необходими им за прякото осигуряване на войските от въздуха. Качествата им на образовани български офицери помагат за възстановяване на националния военновъздушен потенциал след Солунското споразумение от 1938 г., когато отпадат наложените на Царство България

ограничения от Ньойския мирен договор от 1919 г. Грамотно подготвените планове за изграждане на модерни за времето си Въздушни войски дават възможност да се посрещне 1940 г. с разчетно изградена система за генериране на въздушна мощ, превъзхождаща тази на по-голяма част от съседните балкански държави. Този знаменателен факт позволява признаването в същата година на Въздушните войски с техните над 10 000 души личен състав и близо 600 летателни апарата за самостоятелен род войска.

Адекватната теоретична и професионална подготовка, преминала включително и през залите на сегашната Военна академия, дава своите резултати в отбраната на въздушното пространство на страната в периода 1943 – 1944 г. и в осигуряване на бойните действия на българската армия на Западните оперативни направления през есента на 1944 г.

Настъпните драматични промени в Европа след Втората световна война не подминават и България. Светът е поделен от Великите сили и българската държава отново е принудена да промени своята политическа, икономическа и военна система. Наложените ограничения от Парижкия мирен договор, според който България е победена държава, принуждават новото правителство да предприеме трансформацията на своите въоръжени сили и в частност на въздушния им компонент. Процесите са скрити и с особено напрежение в икономиката. Независимо от материалните лишения започва бързо нарастване на количеството на авиационната техника. Целта е тя да се превърне по подобие на съветската в модерен вид въоръжени сили и да се превърне в реактивна авиационна техника.

Почти до средата на миналия век занятията по тактика на Въздушни войски се водят от отделни преподаватели, влизащи в състава на катедра „Обща тактика“. През 1948 г. преподавателите по тактика на Въздушни войски се обособяват в самостоятелно звено (катедра II степен), което организационно все още е част от катедра „Обща тактика“. Това звено се е наричало „Тактика на въздушните войски“. То е съществувало до началото на 1949 г. и през цялото време негов началник е о.з. полковник Никола П. Николов. Преподаватели в звеното са били о.з. подполковник Д. Донеvски, о.з. подполковник Н. Колев, майор П. Дрангийски, майор П. Илиев и майор Г. Аврамов.

През пролетта на 1949 г. Въздушни войски са преименувани във Военновъздушни сили. Променят се командната и бойната структура на системата, за да отговарят на статута на вид въоръжени сили, способен самостоятелно или съвместно с другите видове въоръжени сили да изпълнява мисии и задачи на оперативнo и стратегическо ниво. Тези събития налагат и качествено нова система за подготовка на авиационни кадри.

За 1949 и 1950 г. на ниво „подпоручик“ са обучени съответно 250 и 150 летци. За да може командният състав да бъде адекватен на новата среда, през март 1949 г. Президиумът на Народното събрание определя необходимостта от нов щат на Военна академия „Георги Стойков Раковски“, който да включва 11 катедри, между които и катедра „Военновъздушни сили“. Този щат е заповядан в началото на май същата година и от министъра на народната отбрана. В своя състав катедрата разполага едва с четирима офицери щатен състав и лекциите основно се водят от гост-преподаватели. Звеното не е обособено все още като учебна и научна единица с достатъчен потенциал. Това се случва две години по-късно, когато на 12 декември 1951 г. към Авиационния факултет на Военнотехническата академия (ВТА) с вътрешна заповед фактически се създава катедра под името „Тактика на ВВС и шурманска подготовка“ с основен предмет на дейност, перифразирайки Радул Милков, „как да се използват крилете на човека за разрешаване на военни задачи“. Тази катедра едновременно със занятията във ВТА поема и води значителна част от занятията по авиационните дисциплини със слуша-

телите от Военна академия „Георги Стойков Раковски“. Дадено е началото на първия етап от развитието на военната наука, свързана с военновъздушните сили на България, на базата на военна система с обособени видове въоръжени сили.

Първ началник на катедрата е полковник Янко Стефанов – летец-шурман и бивш началник на авиационното училище в Божурище. Под негово ръководство се разработват първите лекции и тактически задачи. Преподаватели в катедрата са офицерите Недялко Дончев, Петър Илиев, Петър Драндийски, Иван Лесев, Владимир Станов, Асен Вединов, Любен Ваявичарски и др.

В средата на 50-те години, когато в условията на военното противопоставяне в света и в Европа нашите Военновъздушни сили организационно се развърщат до седем авиационни дивизии и отделни полкове, катедрата се разширява и трансформира в катедра „Оперативно-тактическа, шурманска и тилова подготовка“ с началник полковник Георги Георгиев – пилот и випускник на Военновъздушната академия в Монино. Възниква потребност от разширяване и попълване на катедрата с кадри, притежаващи висока оперативно-тактическа и инженерно-техническа подготовка. За преподавателите непосредствено след завършване на Академията са назначени офицерите Луканов, Андонов, Кузманов, Спасов и Бочев. Катедрата постепенно се утвърждава като основно учебно звено за подготовка на командни авиационни кадри.

В периода 1956 – 1957 г. началник на катедрата е майор Емил Луканов, който през следващите две години е началник на Авиационния факултет на ВТА. През това време катедрата се оглавява от полковник Сава Сретенов.

През 1958 г. след разформироването на ВТА и обединяването на трите български военни академии в една катедрата продължава да съществува в състава на Военна академия „Георги Стойков Раковски“. Отново неин началник е вече подполковник Емил Луканов, който я ръководи до 1963 г. През този период се пристъпва към научноизследователска работа на преподавателите, организира се редовна и загочна аспирантура, защитават се първите дисертации на авиационни теми. Създават се военнаучни дружества и военнаучни секции по специалности, като слушателите се ангажират и с научни разработки.

През 1961 г. катедрата отново връща името си „Тактика на ВВС и шурманска подготовка“. Тогава може да бъде определено и началото на втория етап в развитието на военновъздушния компонент на академичната част от военнообразователната система. Тя съвпада с коренната промяна в подготовката на кадри на тактическите нива. Те изцяло започват да водят подготовката си на реактивна материална част – самолетите Л-29, и приспособяват познанията си върху способностите на следващото, второ поколение реактивни летателни апарати. Масовото навлизане на въоръжение във войските на свръхзвукова материална част и използването на ядреното оръжие като средство за постигане на оперативни, стратегически цели и глобално превъзходство са в основата на изискванията във военното образование на оперативно и стратегическо ниво. Военните училища на Българската народна армия (БНА) с указ на Президиума на Народното събрание се преобразуват във висши военни училища. Преработват се учебните планове, програми, лекциите, тактическите задачи и се разработват командно-щабни учения. От двегодишен срок на обучение се преминава към тригодишен. Пренася се и се въвежда опитът на Съветската армия от Великата отечествена война. Противопоставят се НАТО и Варшавският договор.

От 1963 г. до 1972 г. началник на катедрата е полковник Кирил Апостолов – бивш началник на военновъздушното училище и офицер с богат войсковий опит. През този период преподаватели са офицерите Младенов, Кузманов, Спасов, Андонов, Ангелов, Атанасов, Бочев, Симеонов, Герзов, Гаджев, Сина-

пов, Михов, Каравачев, Алтаванов и Карамихов. По-голямата част от тях разработват и успешно защитават кандидатски дисертации. Хабилитират се офицерите Кузманов, Младенов и Спасов. Този процес продължава и през периода 1972 – 1977 г., когато началник на катедрата е полковник Цоло Младенов. Това е време за нови доктрини на блоковото противопоставяне – от ограничено се преминава към неограничено използване на оръжия за масово поразяване (ОМП), включително ядрено оръжие.

От 1972 г. катедрата се нарича „Военновъздушни сили“. Това е и третиият период от нейното развитие, съвпаднал с процеса на поредната трансформация на вида въоръжени сили. ВВС са обект на тотално превъоръжаване, за което държавата отделя огромен за времето си финансов ресурс. Този процес продължава до 1990 г., когато на практика е приключена най-мащабната и скъпоструваща програма в историята на българското въздухоплаване. Придобити са близо 400 бойни, разузнавателни, транспортни и спомагателни самолета и вертолета от трето и четвърто поколение. Българските Военновъздушни сили се превръщат в най-мощния вид въоръжени сили на Балканите. Забележителните темпове на развитие на способностите на системата да генерира въздушна мощ изискват преди всичко подготвени кадри, адекватни както на новите задачи, така и на възможностите на модерната авиационна техника.

В периода от 1977 до 1988 г. началник на катедрата е полковник проф. Митко Кузманов. Последователно се хабилитират офицерите Андонов, Алтаванов, Гергов, Добрев, Попов. По традиция между по-възрастните преподаватели – офицерите Начев, Ботев, Радев, Величков, и новопостъпилите – Трендафилов, Пенев, Кутянов, Влайков, Йовчев, Симеонов, Костов, Стоилов, Зафиров, Петров, Златанов, Каремов, Куманов и Крумов, се установяват отношения на етичност, взаимопомощ и професионализъм.

В средата на 80-те години 50% от преподавателския състав на катедрата е с научни степени и звания – двамата професори и петима доценти. По брой и състав на хабилитирани лица катедрата заема първо място в Академията. Нараства нейният авторитет сред войските и обществеността. С активното участие на катедрата, без откъсване от основната си дейност, във ВВС защитават кандидатски дисертации генерал-майор Миланов, генерал-полковник Симеонов и майор Доганов. По-късно генерал-майор Миланов защитава и докторска дисертация.

Появата на високоточните оръжия по това време изискват и адекватна реакция. Учебно-методическите материали се привеждат в съответствие с настъпилите изменения във военното дело и превъоръжаването на ВВС с нови образци авиационна техника от трето поколение. Постепенно се създават 11 базови и специализирани кабинета, включително с видеоманетофони, които ефективно се използват за проектиране на филми и фрагменти с учебна тематика. Започва въвеждането на микрокомпютрите в обучението и научноизследователската работа. Премахва се към активни форми на обучение.

В учебния процес на катедрата се утвърждават и развиват такива дисциплини като „Оперативно изкуство на ВВС“, „Тактика на родовете авиация“, „Управление и щабна служба“, „Методика на тактическата и бойната подготовка“, „Самолетоводене и шурманско осигуряване“, „Бомбопускане“, „Бойно използване на ракетното и артилерийско въоръжение на самолетите“, „Динамика на полета и бойно маневриране“, „Инженерно-авиационно осигуряване“ и др.

В съответствие с настъпилите изменения във военното дело се разработва тематика и в учебния процес се въвеждат две нови дисциплини – „Бойна ефективност“ и „Моделиране бойните действия на авиацията и военна космонавтика“. Преподавателите от катедрата участват като посред-

дници в реални учения с войски. Преминува се отново към двегодишен срок на обучение. Едновременно с педагогическата дейност преподавателите непрекъснато извършват и научноизследователска работа. Активно участват в разработването на проблеми в оперативното изкуство, тактиката на ВВС и в другите тактико-специални дисциплини. С голям интерес се посрещат и ползват от авиационните командири и щабовете разработените от катедрата монографии, учебници и учебни пособия. Особено голям и значим е трудът на полковник проф. Спас Спасов „Използване на вертолетите в операциите на Балканското стратегическо направление“. Като ярка звезда преминава през преподавателска длъжност в катедрата съзателят на първия български управляем парашут УП-9 майор Георги Йовчев, трагично загинал като пилот при заход за кацане нощем със самолет МиГ-21 на летище Балчик.

С много труд и усилия се създава нова учебно-материална база. Съвместно с катедра „Противовъздушна отбрана“ през 1983 г. се изгражда съвременен учебен команден пункт (УКП) за управление на бойните действия на дивизия Противовъздушна отбрана, който за времето си функционира не по-лошо от реалните пунктове за управление.

В съответствие с постиженията на научно-техническата революция сериозни резултати в създаването на програмни продукти с практикоприложна насоченост към оперативното изкуство на ВВС, тактиката и бойната ефективност на авиацията постигат полковник Величков и подполковник Влайков. Разширяват се връзките на катедрата с командването и щаба на Противовъздушната отбрана (ПВО) и Военновъздушните сили (ВВС), Българската гражданска авиация (БГА), Организацията за съдействие на отбраната (ОСО), с командванията на авиационните съединения и части, Института за космически изследвания към Българската академия на науките (ИКИ-БАН) и други организации.

През 1988 – 1989 г. началник на катедрата е полковник проф. Спас Спасов. Той съхранява традициите, високото ниво на учебния процес, престижа и професионализма на преподавателите в катедрата. В резултат на усилията на няколко поколения научно-педагогически кадри периодът на 80-те години се очертава като най-ползотворния в дейността на катедрата. Всичко ценно и мъдро от предшествениците е съхранено и развито с отговорност и уважение към положения труд.

Някои от преподавателите в катедрата се реализират в структурите на ВВС и Министерството на отбраната (МО). Например полковник Любчо Стоилов достига до длъжността главен щурман на авиацията, а по-късно и инспектор в инспектората на Министерството на отбраната.

Катедра „Противовъздушна отбрана“

Катедра „Противовъздушна отбрана“ на Военна академия „Георги Стойков Раковски“ в годините на своето съществуване е основна учебно-методическа и научна структура за подготовка на ръководни офицерски кадри за подразделенията, частите и съединенията за ПВО, както и на отделите и управленията на обединенията, видовете въоръжени сили и Генералния щаб на Българската армия.

Вярна на възгледите на своя патрон полковник Атанас Й. Раковски, тя обучава слушатели за нуждите на войските за ПВО на СВ, Зенитноракетните войски (ЗРВ) и Радиотехническите войски (РТВ) в системата на ВВС. Преподавателите от катедрата повишават квалификацията на офицери от родовете войски за ПВО чрез система от временни курсове с различна продължителност. Катедрата дава знания на слушателите от всички профили на Академията по проблемите на бойното използване на войските за ПВО.

Развитието на катедрата отразява организационно-структурното раз-

витие на войските за ПВО и системите на въоръжение в тях. Тя реализира препоръките на полковник Раковски от писмото му до Щаба на Действащата армия от 15 февруари 1915 г. за подготовка на кадрите от противоваеропланната артилерия „в противоваеропланно училище и измервателната школа“, както и изводите от анализа на участието на българската армия в двете световни войни, за специализирано обучение на офицерския състав от ПВО.

Историята на катедра „Противовъздушна отбрана“ условно може да се раздели на два периода. Първият (1958 – 1977) обхваща събитията по създаването, укрепването и развитието на катедра „Зенитна артилерия“ и „Радиолокация“. Вторият период включва събитията от обединяването на двете катедри в катедра „Противовъздушна отбрана и радиолокация“ (от 1977 г.), през нейното преименуване в „Противовъздушна отбрана“ (1992 г.) и сливане с катедра „Военновъздушни сили“ като катедра „Военновъздушни сили и противовъздушна отбрана“ през 2008 г.

Катедра „Зенитна артилерия“

Периодът 1958 – 1977 г. е най-трудният, защото тогава се създават и утвърждават катедрите „Зенитна артилерия“ и „Радиолокация“ в условията на оскъдна учебно-материална база и отсъствие на подготвен учебен фонд. Още през февруари 1918 г. по предложение на полк. Раковски, след посещение в Германия, започва подготовката на всички офицери от ПА артилерия в краткосрочни курсове с продължителност 15 дни, провеждани до юли във Военния клуб в София. От 13 април 1918 г. курсът се преименува в Противоваеропланно училище, като учебните занятия се провеждат в градското казино. Открита е и измервателна школа, в която преминават курс телеметристите (далекомеристите).

През 1928 г. Междусъюзническата контролна комисия отменя ограниченията за българската войска, наложени от Версайския договор. Създадена е четвърта армейска област, легализира се съществуващият „тайно“ щаб на флота. Реорганизира се и гражданското въздухоплаване. В Министерството на войната е създадена и служба ПВО, но войсковы части не са сформирани. През 1935 г. е създаден 1-ви армейски орляк, към който е предвидена и ПВ рота.

В щатове за бюджетната 1937 г. вече са предвидени две ПВ артилерийски отделения – едното от щата на артилерийската инспекция на гарнизона в Казанлък (сформирано на 8 март 1937 г.) и второто – по щата на артилерийската школа в София и подчинено на артилерийската инспекция (21 януари 1937 г.).

През 1940 г. настъпват значителни изменения в развитието на ПВА. По щата се предвиждат четири ПВ артилерийски отделения: 1-во – в София; 2-ро – в Казанлък; 3-то – в Ямбол, и 4-то – в Дупница. По щата за 1941 г. ПВ артилерията е обособена в отделен род войска и подчинена на Въздушните войски.

Подготовката на офицери за нуждите на ПВА започва през 1933 г., когато артилерийската инспекция организира в София първия петмесечен курс по ПВ дело. Подготовката се води от изтъкнати артилерийски инженери. Лекциите по ПВ стрелба се изнасят от майор инж. Ив. Стефанов. Занятията се водят само теоретично, тъй като материалната част още не е закупена.

През 1937 г. във военната фабрика в Казанлък се провежда курс за преквалификация на офицери от пехотата, инженерните войски и конницата с продължителност 2 месеца. В 1939 г. курсове се провеждат в артилерийската школа и във 2-ро ПВА отделение в Казанлък.

Във Военното училище профил ПВА не е имало. От 1939 г. при завършване на всеки випуск са отделяни по 4-ма артилеристи и са изпращани в ПВ частите след няколкомесечна подготовка в първи ПВ полк. По време на Втората световна война подготовката на отделни офицери се извършва в Германия. След войната, отчитайки потребността от младши офицерски кадри за нуждите на ПВО, през 1948 г. със създаването на Артилерийското училище започва подготовката на офицери от зенитната (ПВА) артилерия.

Развитието на българската армия от следвоенния период показва, че се засилва необходимостта от създаването на самостоятелен орган за управление на зенитната артилерия (щаб на ПВО). Това изисква голям брой висококвалифицирани офицери със зенитно академично образование. Тъй като по това време Военна академия „Георги Стойков Раковски“ не е в състояние да подготвя необходимите офицери за родовете войски, през 1951 г. командването на БНА създава Военнотехническата академия, към чийто артилерийски факултет е включено и класно отделение зенитен профил за подготовка на командно-щабни офицери за нуждите на щабовете на ПВО и зенитните части. За подготовката на слушателите зенитчици не е създадено самостоятелно преподавателско учебно звено, а преподавателите са включени в състава на катедра „Земна артилерия“. Първите преподаватели по тактика са полковник Воин Янков, а по теория на стрелбата – полковник Панко Славов. До 1954 г. за нуждите на обучението са назначени полковник Борислав Пчеларов и о.з. подполковник Димитър Димитров – по тактика на ЗА, и подполковник Петър Рангелов – по стрелба със ЗА.

През 1955 г. след пенсионирането на офицерите зенитчици, служили в старата армия, са назначени майорите Иван Генов и Никола Христов за преподаватели по тактика, а по стрелба – майор Васил Патарински. След натрупан тригодишен опит преподавателите зенитчици поставят пред командването въпроса за създаването на самостоятелна зенитна катедра.

През есента на 1958 г. с решение на командването на БНА се извършва сливането на съществуващите дотогава академии. В новия щат на обединената Военна академия със Заповед № 0484 от 29 септември 1958 г. е включена самостоятелна катедра „Зенитна артилерия“. Щатът на катедрата е 8 души и включва началник и заместник-началник, двама старши преподаватели (един по тактика – майор Генов, и един по стрелба – подполковник Патарински); трима преподаватели (двама по тактика – майор Христов и една вакантна длъжност, един по стрелба – капитан Маринов) и лаборант – Георги Христов. При създаването на катедрата началник не е назначен. За временно изпълняващ тази длъжност е назначен подполковник Патарински, а за заместник-началник – майор Христов. Към катедрата има двама редовни аспиранти – капитан Стоян Пенков и старши лейтенант Георги Георгиев. След успешна защита на дисертация през 1959 г. Пенков е назначен в катедрата за преподавател по тактика.

През есента на 1959 г. за титуляр началник на катедрата е назначен подполковник Михаил Паунов. През същата година преподавателите в катедрата предлагат в учебните планове и програми да бъдат включени за изучаване от слушателите техниката и тактиката на използване на ЗРК. Подготовката на учебния материал по тактика е възложена на подполковник Христов, а по теория на стрелбата – на майор Маринов.

През 1961 г. катедрата продължава да е в състав 8 души, основната част от преподавателите се утвърждават като добри методисти, а катедрата е стабилно учебно звено. През същата година във войските учебният център на ПВОс, готвещ офицери за нуждите на ЗРВ, е закрит. Създадените зенит-норакетни съединения и части се нуждаят вече от офицери с академично образование – специалност „ЗРВ“.

В щаба за учебната 1962 – 1963 г. катедрата се нарича „ПВО“, а зенитният профил слушателите също е преименуван на „ПВО“. На катедрата е възложено да обучава слушателите си по разширена програма, както по тактика, така и по стрелба със ЗА и ЗУР. Това води до ново увеличение на часовете на катедрата. За попълване на разкритите 3 щатни бройки са назначени подполковниците Иван Пехливански и Михаил Йотов.

През 1966 г. за началник на катедрата е назначен полковник Куни Динев. По негово време тя достига най-високия си количествен състав и се утвърждава като една от много добрите общовойскове катедри в Академията. Обучават се вече отделен профил слушателите за нуждите на ЗРВ. Развързва се учебно-материалната база.

От 1970 г. катедрата започва да преподава дисциплината „Тактика на РТВ“. По съгласие с командването на ПВО занятията по тактика на РТВ се водят временно от майор Димитър Петров, който служи в щаба на РТВ. От 1972 г. той е назначен за редовен преподавател.

През 1973 г. катедрата се състои от три звена – „ПВО(В)“ с началник полковник Георгиев, „ПВО(С)“ с началник полковник Пехливански и „Стрелба в ЗА и с ЗУР“ с началник полковник Патарински. След пенсионирането на полковник К. Динев през 1975 г. за началник на катедрата е назначен генерал-майор Стоян Шиндаров.

През 1977 г. катедрата по щат се състои от 13 души: началник, заместник-началник, 9 старши преподаватели, един преподавател и един лаборант-старшина. Организационно тя е сведена в три звена: „Тактика на ПВО“, „Тактика на ЗРВ“ и „Стрелба в ЗА и ЗРВ“.

Катедра „Радиолокация“

Изграждането на системата за наблюдение на територията на България започва с издаването на Заповед № 107 от 13 август 1942 г., в която командирът на Въздушните войски разпорежда да се създаде въздушно-предупредителна служба. Сформират се три предупредителни роти с щабовете в София, Стара Загора и Варна. Развитие системата получава през 1941 г., когато за първи път на територията на България е разположена радиолокационна техника, използвана от немската армия.

От 1943 г. предупредителната служба вече се включва в състава на ПВО. Развързването на нейните постове се осъществява по предупредителни области (Софийска, Старозагорска, Търновска и Плевенска), имащи собствени централи. Германските поделения в България организират далечна предупредителна служба за свои нужди с централа при село Бояна.

За далечно разузнаване са използвани радиолокационните станции „Фрея-8Г“ и „Фрея-8А“, разположени на четири места в България: с. Чибоавци – Софийско, с. Деветаки – Ловешко; Сливен и в с. Франгата – Варненско. През 1943 г. за бойното използване и експлоатация на радиолокационната техника е привлечен български личен състав от сформиранията тежкоизмерителна радиопреупредителна рота.

Единственият специалист с висше инженерно образование през този период е инж. Данаил Маринов – главен инспектор по командите, наблюдателните и измервателните уреди към щаба на противовъздушната артилерия (по-късно щаб на ПВО), получил подготовката си в Германия. След войната наличната радиолокационна техника е извадена от строя и само малка част от нея е възстановена за експлоатация.

През 1952 г. настъпва коренна промяна в техниката на полковете от системата ВНОС, когато на въоръжение постъпват нови РАС. Значително нарастват обемът и сложността на дейността по бойното използване, експлоатацията и ремонта, което изисква съответните специалисти, вклю-

чително с висше образование. Проблемът е решен с набирането на инженери, завършили у нас Държавната политехника, а по-късно и Висшия машинно-електротехнически институт в Чехословакия, по близки с радиолокацията специалности (радио- и електроинженери).

От 1952 г. първоначално във Военновъздушното техническо училище, а от 1954 г. и в Народното военно-артилерийско училище се обучават офицери със среднотехническа квалификация по профил „Радиолокация“. От 1955 г. ограничен брой слушатели се обучават във военни академии в СССР.

През 1959 г. нуждата от военни специалисти в областта на радиолокацията с инженерна квалификация довежда до решението за разкриване във Военна академия „Георги Стойков Раковски“ на инженерен профил „Радиолокация“ с петгодишен срок на обучение и съответно за създаването на катедра „Радиолокация“ (Заповед № 0523 от 15 септември 1959 г.). На нея е възложена отговорността за подготовката и провеждането на обучението.

Катедра „Радиолокация“ влиза в състава на Артилерийския факултет на Военната академия. При нейното създаване тя е в състав: началник – майор инж. Кирил Курков, заместник-началник – капитан инж. Атанас Дончев, преподаватели: капитан инж. Атанас Чергиланов, капитан инж. Драган Драганов, капитан инж. Атанас Петров, капитан инж. Иван Петров, капитан инж. Раги Везиров и капитан Цанко Банев. През първата учебна година (1959 – 1960) за преподаватели са назначени допълнително капитан Илия Илиев и капитан инж. Кольо Калчев.

Особен период е учебната 1959 – 1960 г., тъй като към катедрата са прикрепени три едногодишни академични курса в състав по 20 курсисти със специалност „Радиолокация“ за офицерския състав съответно от радиотехнически войски, зенитна артилерия и земна артилерия.

С постъпването на въоръжение на зенитноракетна техника и автоматизирани системи за управление в системата на ПВО на катедра „Радиолокация“ е възложена подготовката на инженери в тези области. Внесени са изменения в учебните планове още на първия випуск. Съществено е засилена тежестта на дисциплини, като елементи на автоматиката, теория на автоматичното регулиране, радиоуправление на безпилотни обекти, електронноизчислителни машини (цифрови и аналогови) и гр. Характерен момент е, че поради липсата на материална част по АСУ на ПВО в момента на завършване на първия випуск през 1964 г. група слушатели преминават част от обучението си, в продължение на 3 месеца, в Киевското висше инженерно радиотехническо училище в СССР.

Особеностите на обучението в профил „Радиолокация“ определят появянето на дисциплината „Инженерно-изчислителни машини“. В учебния план на профила за първи път в рамките на Военната академия са включени часове по тази дисциплина, която се води от катедрата.

Равнището на учебния процес на катедра „Радиолокация“ се определя от изграждането на съвременна материална база. През 1959 г. катедрата наследява една-единствена лаборатория. През 1960 г. към катедрата е създаден Учебен център, който изгражда 8 лаборатории, 2 кабинета и една работилница. За времето си това може би е най-добрата база за научни и учебни изследвания в областта на радиотехниката и радиолокацията у нас, изградена с усилията на целия преподавателски и личен състав на учебния център и активното съдействие на ръководството на Академията. Учебният център щатно включва началник (офцер), трима офицери, четирима старшини и четирима лаборанти (цивилни).

В съответствие с настъпилите изменения в специализацията на катедра „Радиолокация“, през 1969 г. тя е преименувана в катедра „Радиолокация и техническа кибернетика“.

През 1971 г. за началник на катедрата е назначен подполковник Атанас Дончев, а за заместник-началник – подполковник Георги Тодоров.

През годините броят на щатния преподавателски състав на катедрата се изменя, достигайки до 21 души.

През 1973 г., във връзка с решението за закриване на инженерните профили във Военната академия, преустановява съществуването си петгодишният профил „Радиолокация“. Още две години съществува профил „Радиолокация“ с двегодишен срок на подготовка, в който се включват слушателите от службите на главните инженери на ЗРВ и РТВ от ПВОс, от ПВО за войските и от военните бази и заводи, завършили военните училища с инженерна квалификация. Подобни решения съществено засягат характера на дейността на катедрата и обема на нейното учебно натоварване. Основното натоварване се определя от учебните дисциплини, свързани с въоръжението в ПВО, поради което през 1975 г. катедрата е преименувана в „Радиолокация и въоръжение на ПВО“.

Решението за закриване на инженерните профили във Военната академия води до структурни промени. Закрити са катедрите „Общотехническа“ и „Радиоелектроника“. През 1976 г. катедрите „Свързочна техника“, „Инженерно-строителна“ и „Математика“ се сливат съответно с катедрите „Свързочни войски“, „Инженерни войски“ и „Управление на войските“.

Година по-късно, през 1977-а, е прекратено самостоятелното съществуване на катедра „Радиолокация и въоръжение на ПВО“. Обсъждат се възможности за нейното сливане с катедра „ПВО“ и „Инженерно-артилерийска“. Нагледява мнението за създаването на катедра „Противовъздушна отбрана и радиолокация“, като един от основните аргументи е възможността за по-добър контакт с основния контингент слушателите за дисциплините, преподавани от катедра „Радиолокация“, профил ПВО.

Катедра „Противовъздушна отбрана и радиолокация“

При обединяването на двете катедри се оптимизира структурата на бъдещата катедра, като е разформирано звеното „Стрелба“, а катедрата получава наименованието „Противовъздушна отбрана и радиолокация“. Тя има в състава си три звена – „ПВОсв“, „ПВОс“ и „Радиолокация“. За неин началник е назначен генерал-майор Стоян Шиндаров, а за заместник-началник – полковник доц. Атанас Дончев.

В звено „ПВОсв“ основните учебни дисциплини, които се водят, са „Тактика на ПВОсв“, „Управление на огъня и стрелба“ и „Методика на тактическата подготовка“.

В звено „ПВОс“ основните учебни дисциплини са „Тактика на РТВ“, „Тактика на ЗРВ“, „Тактика и оперативно изкуство на ПВОс“, „Стрелба и управление на огъня“, „Методика на тактическата и специалната подготовка“, „Средства за въздушно нападение на противника“ и „Щабна служба в ПВО“.

В звено „Радиолокация“ основните дисциплини, които се водят, са „Принципи на построение на системите на въоръжение в ПВО“, „Устройство и бойно използване на системите на въоръжение в ПВО“, „АСУ в ПВО“ и „Системи на въоръжение в ПВОсв“. Това звено води техническата подготовка на двата профила.

През есента на 1978 г. за началник на катедрата е назначен полковник Марко Узунов на мястото на излезлия в пенсия генерал Шиндаров.

През 1983 г. полковник доц. Атанас Дончев е преведен на служба в БАН, а за заместник-началник на катедрата е назначен полковник проф. Делчо Наплатанов. През 1987 г. той е назначен за началник на Научния отдел на Академията и една година неговата длъжност в катедрата остава вакантна.

През 1988 г. за заместник-началник на катедрата е назначен полковник доц. Димитър Петров.

През 1989 г. в пенсия излизат полковник доц. Марко Узунов, полковник доц. Димитър Петров и полковник доц. Николай Ценов. За началник на катедрата е назначен полковник доц. Павел Коцев, а за заместник-началник – подполковник доц. Петър Петров.

Катедра „Бронетанкова и автомобилна техника“

Катедра „Бронетанкова и автомобилна техника“ (БТАТ) на Военна академия „Георги Стойков Раковски“ е част от създадената през 1951 г. Военнотехническа академия (ВТА). Първоначално тя не е обособена като самостоятелна катедра, а нейните преподаватели са включени към катедра „Бронетанкови и механизирани войски“ (БТМВ) на факултет „Бронетанкови и механизирани войски“ и към катедра „Тилово-техническа“ на Тиловия факултет.

През 1955 г. във Военнотехническата академия се отделят две самостоятелни катедри: „Инженерно-експлоатационна“ към факултет „Бронетанкови и механизирани войски“ и „Автомобилна техника“ към Тиловия факултет. Началник на катедра „Инженерно-експлоатационна“ е полковник Витомир Напетов, а общият състав на катедрата е 9 преподаватели.

През 1956 г. Тиловият факултет на Военнотехническата академия е реорганизиран. Част от преподавателите от катедра „Автомобилна техника“ (АТТ) се приобщават към катедра „Инженерно-експлоатационна“ на факултет „Бронетанкови и механизирани войски“. С другата част от преподавателите е формирана катедра „Общотехническа“.

Началник на катедра „Инженерно-експлоатационна“ продължава да бъде полковник Напетов, а за заместник-началник е назначен подполковник Иван Златанов. Съставът на катедрата включва 9 преподаватели. Началник на катедра „Общотехническа“ е полковник Л. Барутчиев, а преподавателите в нея са четирима.

От състава на катедра „Инженерно-експлоатационна“ са изведени двама преподаватели по танко-техническо и автомобилно осигуряване и прехвърлени към катедра „Тактика на бронетанкови и механизирани войски“ към факултет „Бронетанкови и механизирани войски“.

През 1957 г. във Военнотехническата академия е създаден факултет „Бронетанкова и автомобилна техника“. Към този факултет се прехвърля и катедра „Инженерно-експлоатационна“. Нейн началник е подполковник Камен Писков, а заместник – подполковник Иван Златанов. Общият състав на катедрата е шестима преподаватели и един началник на лаборатория.

Промени в катедра „Общотехническа“ не са предприети. В този състав двете катедри съществуват до август 1958 г. Тогава, след обединението на военните академии, на базата на двете катедри от Военнотехническата академия, във Военна академия „Георги Стойков Раковски“ към факултет „Автомобилна техника“ са създадени три нови катедри: „Бронетанкова техника“, „АТТ“ и „Общотехническа“.

Началник на катедра „Бронетанкова техника“ е полковник Стефан Цонев, а заместник-началник – подполковник Борис Кръстев. Катедрата има общо петима преподаватели. В следващите две години тя увеличава състава си на 12 преподаватели. Назначен е и началник на танкова лаборатория.

Началник на новосформираната катедра „АТТ“ е полковник Камен Писков, а негов заместник – полковник Иван Златанов. Катедрата е с общ състав от петима преподаватели. До 1961 г. личният състав се увеличава с още един преподавател. През 1962 г. дотогавашният началник на катедрата напуска и за временно изпълняващ длъжността е назначен полковник Златанов.

При образуването на новите три катедри в състава на факултет „Автобронетанков“ към Военна академия „Георги Стойков Раковски“ за началник на катедра „Общотехническа“ е назначен подполковник Христо Кортенски. Общият състав на катедрата е 9 преподаватели. През 1959 г. тя излиза от състава на факултет „Автобронетанков“.

През 1963 г. във връзка със структурни промени във Военната академия на базата на Автобронетанковия факултет е създаден факултет „Инженерен“. На основата на трите катедри („Бронетанкова техника“, „АТТ“ и „Общотехническа“) възникват 4 нови катедри: „АБТ и ИТ“ („Автобронетанкова и инженерна техника“), „ДВГ и енергетика“, „Общотехническа“ и „Технология на машиностроенето и ремонта на автобронетанкова техника“.

Началник на катедра „АБТ и ИТ“ е полковник инж. Стефан Цонев. Общият състав е 11 преподаватели, като в катедрата са създадени две звена: „Бронетанкова техника“ и „АТТ и ИТ“. Заместник-началник на катедрата и началник на звено „Бронетанкова техника“ е полковник инж. Танчо Танчев. Съставът на звеното е от общо петима преподаватели. Началник на звено „АТТ и ИТ“ е подполковник инж. Цветан Наїденов. Съставът му включва общо петима преподаватели.

Началник на катедра „ДВГ и енергетика“ („Двигатели с вътрешно горене и енергетика“) е полковник инж. Иван Златанов, а заместник-началник – капитан инж. Александър Тасев. Общият състав на катедрата е от трима преподаватели.

Началник на катедра „Общотехническа“ е подполковник Лило Лилов. Общият състав е от 9 преподаватели, като 8 от тях са цивилни.

Началник на катедра „Технология на машиностроенето и ремонта на автобронетанкова техника“ е полковник инж. Христо Кортенски, а заместник-началник – полковник инж. Жельо Стефанов. Общият състав на катедрата включва четирима преподаватели.

Двамата преподаватели по танко-техническо и автотракторно осигуряване остават към катедра „Тактика на танковите войски“.

През 1964 г. се променя броят на преподавателите в катедри „АБТ и ИТ“ и „ДВГ и енергетика“, като втората катедра е преименувана на „Двигатели и автомобили“.

В катедра „АБТ и ИТ“ звеното „АТТ и ИТ“ („Автотракторна и инженерна техника“) става „ИТ“. Преподавателите по АТТ са прехвърлени в катедра „Двигатели и автомобили“. По този начин общият състав на катедра „АБТ и ИТ“ намалява от 11 на 8 преподаватели. Началник на звено „ИТ“ е подполковник инж. Костадин Цветков.

В катедра „Двигатели и автомобили“ общият състав се увеличава на 7 преподаватели, като един от тях е и началник на специална лаборатория.

През 1965 г. катедра „АБТ и ИТ“ е преименувана в катедра „Бронетанкова техника“. Общият състав на новата катедра е запазен на 8 преподаватели, като по същество е разширено бившето звено „Бронетанкова техника“. Преподавателите от звено „ИТ“ напускат катедрата.

Структурни промени в другите три катедри не са извършвани. За заместник-началник на катедра „Двигатели и автомобили“ е назначен подполковник Йордан Филчев.

През 1970 г. четирите катедри („Бронетанкова техника“, „Двигатели и автомобили“, „Общотехническа“ и „Технология на машиностроенето и ремонта на автобронетанкова техника“) се обединяват отново в една катедра – „Автобронетанкова техника“ (АБТТ). Нещи началник е полковник проф. Иван Златанов. Общият състав на катедрата е от 15 преподаватели, а в нея са изградени три звена – „Бронетанкова техника“, „Двигатели и автомобили“ и „Ремонт на автобронетанкова техника“. Заместник-началник

на катедрата, той и началник на звено „Бронетанкова техника“ си остава полковник инж. Цонев. Съставът на звеното е от петима преподаватели.

Звено „Двигатели и автомобили“ с началник полковник инж. Ж. Стефанов е в състав от петима преподаватели, а звено „Ремонт на автобронетанкова техника“ е с началник полковник инж. Пано Троплев и състав от 4-ма преподаватели.

През 1967 г. двамата преподаватели по техническо осигуряване са прехвърлени от катедра „Тактика на танковите войски“ към катедра „Тил“. От 1973 г. те се присъединяват към катедра „Автобронетанкова техника“. През същата година се извършват структурни промени в катедрата, свързани с опитното преминаване към двегодишен курс на обучение във Военната академия на слушателите от профил „Автобронетанков“.

Началник на катедра „Автобронетанкова техника“ е полковник доц. Цвятко Козарски. Общият състав е от 13 преподаватели, като в катедрата се създават три звена. Заместник-началник на катедрата и началник на звено „Бронетанкова техника“ е полковник доц. Д. Михайлов, а подчиненото му звено е в състав от петима преподаватели.

Звено „Двигатели и автомобили“ е с началник подполковник Фердинанд Йоцов – кандидат на техническите науки (дн. доктор), и е с общ състав от четирима преподаватели. Звено „Техническо осигуряване“ с началник полковник Васил Христов е в състав от трима преподаватели.

Съставът на катедрата през 1973 г. е както следва: полковник доц. Ц. Козарски – началник на катедрата, полковник доц. Д. Михайлов – заместник-началник, той и началник на звено „Бронетанкова техника“, подполковник доц. И. Шунков – старши преподавател по експлоатация на бронетанкова техника, полковник инж. Я. Пеянков – старши преподавател по устройство и конструкция на бронетанкова техника, майор инж. П. Стефанов – преподавател по теория на танка, капитан инж. В. Младенов – преподавател по ремонт на бронетанкова техника, майор инж. Ф. Йоцов – началник на звено „Двигатели и автомобили“, полковник инж. Ц. Найденов – старши преподавател по експлоатация на автомобилно-танкова техника, подполковник инж. Г. Станев – старши преподавател по конструкция на автомобилно-танкова техника, полковник В. Ценов – началник на звено „Техническо осигуряване“, полковник В. Велчев – старши преподавател по техническо осигуряване, капитан инж. И. Кравайков – преподавател по техническо осигуряване.

През годините последователно катедрата напускат полковник инж. Найденов (1974 г.), полковник инж. Пеянков (1975 г.), полковник доц. Шунков (1978 г.) и полковник Велчев (1979 г.). На тяхно място в катедрата постъпват майор инж. И. Рашков (1974 г.) – старши преподавател по експлоатация на автомобилно-танкова техника; майор инж. Г. Бинев (1975 г.) – преподавател по устройство и конструкция на бронетанкова техника; майор инж. Й. Георгиев (1975 г.) – старши преподавател по електрооборудване и автоматика на автомобилно-танкова техника; капитан инж. Д. Данков (1975 г.) – преподавател по конструкция на автомобилно-танкова техника, и капитан инж. С. Радев (1979 г.) – преподавател по техническо осигуряване.

През 1982 г. настъпват нови промени в състава на катедрата. Полковник доц. инж. Ц. Козарски става началник на катедра, полковник проф. инж. Д. Михайлов – заместник-началник и началник на звено „Бронетанкова техника“, подполковник доц. инж. И. Шунков – старши преподавател по експлоатация на бронетанкова техника, подполковник П. Стефанов – старши преподавател по експлоатация на автобронетанкова техника, подполковник инж. В. Младенов – старши преподавател по ремонт на бронетанкова техника, майор инж. К. Миланов – старши преподавател по бойна ефективност на бронетанковата техника, полковник доц. Ф. Йоцов – началник на звено „Двигатели и автомобили“, полковник доц. Г. Станев – старши преподава-

тел по електрооборудване и автоматика на автобронетанкова техника, подполковник инж. Д. Данков – старши преподавател по конструкция на автомобилно-танкова техника, подполковник инж. И. Кравайков – началник на звено „Техническо осигуряване“, подполковник М. Михайлов – старши преподавател по техническо осигуряване, майор инж. С. Радев – старши преподавател по техническо осигуряване, майор инж. Д. Русев – преподавател по техническо осигуряване.

През 1985 г. катедрата напуска полковник доц. Г. Станев, а на негово място е назначен капитан инж. К. Богданов. През следващата година напуска подполковник инж. В. Младенов, а в катедрата се връща полковник инж. Г. Бинев.

През 1987 г. напускат началникът на катедрата полковник доц. инж. Ц. Козарски и зам.-началникът полковник проф. инж. Д. Михайлов. През същата година за началник на катедрата е назначен полковник проф. Фердинанд Йоцов, доктор на техническите науки. За заместник-началник на катедрата и началник на звено „Техническо осигуряване“ е назначен полковник инж. И. Кравайков. За началник на звено „Бронетанкова техника“ е назначен полковник инж. П. Стефанов, а за началник на звено „Двигатели и автомобили“ – полковник инж. Д. Данков.

Съставът на катедра „Автобронетанкова техника“ през 1987 г. се състои от 12 преподаватели: полковник проф. Ф. Йоцов – началник на катедра, полковник инж. И. Кравайков – заместник-началник на катедра и началник на звено „Техническо осигуряване“, полковник инж. П. Стефанов – началник на звено „Бронетанкова техника“, полковник инж. К. Миланов – старши преподавател по бойна ефективност на бронетанковата техника, полковник инж. Г. Бинев – старши преподавател по ремонт на автобронетанкова техника, полковник инж. Д. Данков – началник на звено „Двигатели и автомобили“, майор инж. К. Богданов – старши преподавател по електро и автоматика на автобронетанкова техника, полковник М. Михайлов – старши преподавател по техническо осигуряване, полковник инж. С. Радев – старши преподавател по техническо осигуряване, полковник инж. Д. Русев – старши преподавател по техническо осигуряване, и капитан инж. В. Георгиев – преподавател по техническо осигуряване.

През 1991 г. преподавателите по техническо осигуряване полковник инж. С. Радев и капитан инж. В. Георгиев напускат катедрата и се прехвърлят към звено „Материално и техническо осигуряване“ на катедра „Тил“. На вакантното място постъпва майор инж. М. Маринов – преподавател по техническо осигуряване. Същата година напускат полковник инж. С. Радев и полковник инж. Д. Русев.

През 1992 г. катедра „Автобронетанкова техника“ напускат и полковник проф. инж. Ф. Йоцов, полковник инж. И. Кравайков, полковник инж. П. Стефанов, полковник инж. Г. Бинев, полковник инж. М. Михайлов. Постъпва нов преподавател – майор инж. Д. Златков. През същата година поради наложила се реформа в структурата на Военна академия катедра „Автобронетанкова техника“ е разформирована. Създадена е катедра „Въоръжение и техника“ с началник полковник доц. Аврам Аврамов и общ състав от 13 преподаватели. Заместник-началник на катедрата и началник на звено „Бронетанкова и автомобилна техника“ е полковник инж. Красимир Миланов. Звено то е в общ състав от 7 преподаватели, а звено „Въоръжение“ е с началник полковник доц. Тодор Петков и общ състав от петима преподаватели.

В личния състав на звено „Бронетанкова и автомобилна техника“ влизат полковник инж. Красимир Миланов – заместник-началник на катедрата и началник на звено „Бронетанкова и автомобилна техника“, полковник инж. Данаил Данков – старши преподавател по ефективност на автомобилната техника, подполковник инж. Кольо Богданов – старши преподавател по елек-

тро и автоматика на автобронетанковата техника, подполковник инж. Л. Загорски, който временно изпълнява длъжността преподавател по експлоатация на автобронетанкова техника, майор инж. Д. Златков – преподавател по ремонт на бронетанкова и автомобилна техника, подполковник инж. М. Маринов – старши преподавател по техническо осигуряване, майор инж. В. Георгиев – старши преподавател по техническо осигуряване.

През 1993 г. отново са променени структурата и името на катедрата – „Бронетанкова и автомобилна техника“. В нея са изградени две звена – „Бронетанково техническо и автомобилно техническо осигуряване“ и „Ефективност на бронетанковата и автомобилната техника“. Началник на катедрата е полковник доц. Марин Андреев, кандидат на техническите науки. Заместник-началник на катедрата и началник на звено „Бронетанково техническо и автомобилно техническо осигуряване“ е полковник инж. К. Миланов. Звено то е в общ състав от четирима преподаватели – подполковник инж. М. Маринов, майор инж. Д. Златков и майор инж. В. Георгиев. Второто звено е „Ефективност на бронетанковата и автомобилната техника“. То е с общ състав от трима преподаватели – началник, полковник инж. Д. Данков и подполковник инж. К. Богданов.

През 1994 г. катедрата напуска полковник инж. Д. Данков, при което за началник на звено „Ефективност на бронетанковата и автомобилната техника“ е назначен подполковник К. Богданов. В катедрата постъпва като временно изпълняващ длъжността асистент майор инж. Румен Пенчев.

На следващата година след конкурс той е назначен като асистент на постоянен трудов договор заедно с майор инж. К. Георгиев, който остава в катедрата само една година. През 1996 г. на неговото място е назначен за временно изпълняващ длъжността асистент подполковник Г. Илиев.

През 1997 г. след конкурс на постоянен трудов договор като асистент е назначен майор инж. Л. Димитров, при което съставът на катедрата добива вида: полковник доц. г-р Марин Андреев – началник на катедра „Бронетанкова и автомобилна техника“, полковник инж. Красимир Миланов – заместник-началник на катедра, той и началник на звено „Бронетанково-техническо и автотехническо осигуряване“ (БТАТОс), подполковник инж. М. Маринов – главен асистент в звено БТАТОс, майор инж. В. Георгиев – главен асистент в звено БТАТОс, майор инж. Д. Златков – главен асистент в звено БТАТОс, майор инж. Л. Димитров – асистент в звено БТАТОс, полковник инж. К. Богданов – началник на звено „Ефективност на бронетанковата и автомобилната техника (ЕФБГАТ), майор инж. Румен Пенчев – асистент в звено „ЕФБГАТ“.

През 1998 г. катедрата напуска подполковник инж. В. Георгиев. В този състав тя се слива с „Тил“ и „Въоръжение“ в нова катедра „Материално-техническо и тилов осигуряване“.

Катедра „Въоръжение“

Обучението на офицери специалисти по артилерийско въоръжение има дълбоки исторически корени и традиции. Инженерно-артилерийската катедра води началото си от юни 1951 г. с техническия цикъл „Артилерийско въоръжение“ към катедра „Артилерия“ във Военнотехническата академия. Неин началник е полковник Апостол Дядов, завеждащ цикъла е подполковник инж. Атанас Атанасов. В техническия цикъл са петима преподаватели: подполковник инж. Атанас Атанасов – старши преподавател по балистика, майор Васил Колев – старши преподавател по артилерийска материална част, подполковник Георги Стоев – старши преподавател по стрелково оръжие, полковник Филип Филипов – старши преподавател по боеприпаси, и старши лейтенант Петър Веризов – преподавател по прибори за управление на артилерийския зенитен огън (ПУАЗО) и радиолокация.

С това ядро през 1952 г. е създадена катедра „Артилерийско въоръжение“. Нейните основни задачи са да подготвя кадри за експлоатацията, ремонта и съхранението на въоръжението и боеприпасите в Българска народна армия (БНА), за планирането и снабдяването на армията с въоръжение и бойни припаси. Провеждани са занятия по специални дисциплини – теоретична и материална част, със слушателите от специалност „Артилерийско въоръжение“. Провеждат се занятия с редовните слушатели от инженерните, инженерно-командните, командните и политическите факултети по изучаването на артилерийската техника в съответствие с техните учебни планове.

През октомври 1952 г. на мястото на починалия при злополука майор Васил Колев е назначен за старши преподавател подполковник Гочо Гочев, а излезлият в пенсия подполковник Георги Стоев е заместен от майор Весел Чушков – назначен за преподавател по артилерийски материални части. За изнасяне на лекции се привличат и преподаватели от управление „Артилерийско въоръжение“ на Министерството на народната отбрана (МНО). Следващата година на мястото на излезлия в пенсия полковник Ф. Филипов е назначен за преподавател по артилерийски боеприпаси майор Христо Мараджиев, а подполковник инж. Илия Иванов е назначен за старши преподавател в катедрата.

През 1954 г. подполковник Иванов е назначен за началник на катедрата, а подполковник инж. А. Атанасов остава като старши преподавател по балистика. Назначени са също подполковник Васил Петров (преподавател по „Организация на служба „Артилерийско въоръжение“ и ремонт на артилерийски материални части и стрелково оръжие“) и подполковник Васил Кънчев (преподавател по „Оптика“ и завеждащ кабинети). В края на годината подполковник инж. А. Атанасов се пенсионира. През същата година със Заповед № 90/29.03.1954 г. на началника на Военнотехническата академия катедрата е преименувана на „Инженерно-артилерийска“.

През юни 1955 г. в нея е назначен за старши преподавател капитан инж. Неделчо Георгиев, а се пенсионира полковник Гочо Гочев. През ноември с.г. се пенсионира и подполковниците Весел Чушков, Васил Кънчев, Христо Мараджиев, капитан Петър Веризов. В катедрата са назначени майор инж. Стефан Хитров – началник на катедрата, капитан инж. Минчо Минчев – преподавател по „Боеприпаси“, а дотогавашният началник подполковник инж. Илия Иванов е назначен за старши преподавател по артилерийски материални части.

През 1956 г. за преподавател по ПУАЗО е назначен капитан Цанко Бонев, за преподавател по „Радиолокация“ – старши лейтенант инж. Георги Слабаков. За старши преподавател по артилерийски материални части е назначен майор Цветан Цветанов. Подполковник инж. Илия Иванов преминава на работа към Научния отдел на Академията.

През 1957 г. за първи път са приети слушатели със срок на обучение 5 години, като при завършването си получават и званието „инженер“. За преподавател по „Радиолокация“ е назначен подполковник инж. Никола Пангелов, а старши лейтенант Георги Слабаков е освободен от армията. Полковник Васил Петров преминава като преподавател в катедра „22“ на тогавашния Висш машинно-електротехнически институт (дн. Технически университет – София).

През 1958 г. Военнотехническата академия се слива с Военна академия „Георги Стойков Раковски“ и катедрата преминава към Артилерийския факултет под наименованието „Инженерно-артилерийска“. В нея са назначени старши лейтенант инж. Драган Драганов (преподавател по „Радиолокация“), старши лейтенант Георги Божилков (преподавател по „Ремонт на артилерийски материални части и стрелково оръжие“), капитан Пенчо Михов (преподавател по „Организация на служба „Артилерийско въоръжение“, отчет и

отчетност на въоръжението“). През есента на същата година подполковник инж. Никола Пангелов е назначен за началник на новообразуваната катедра „Радиоелектроника и свързочна техника“ и напуска катедра „Инженерно-артилерийска“.

В началото на 1959 г. е назначен като преподавател по „Радиолокация“ старши лейтенант инж. Атанас Дончев, който през есента на същата година преминава в новосъздадената катедра „Радиолокация“. В същата катедра преминават и преподавателите старши лейтенант инж. Драган Драганов и майор Цанко Бонев.

През 1960 г. за преподавател по „Ракетна техника“ е назначен старши лейтенант инж. Дешо Младенов. През 1961 г. са назначени майор инж. Богдан Драгански – преподавател по „Боеприпаси“, майор Никола Бинев – преподавател по „Зенитна материална част“, майор Славчо Симеонов – преподавател по „Ракетна техника“, и капитан Крачун Петков – преподавател по „Основи на устройството на артилерийски материални части“. Катедрата напуска капитан инж. Дешо Младенов, който преминава в катедра „Радиолокация“.

Динамиката на 1962 г. е белязана с нови промени. Назначени в катедрата са подполковник Стефан Димитров по „Организация и тактика на служба „Артилерийско въоръжение“, майор инж. Иван Георгиев – преподавател по ракетна техника, капитан инж. Кирил Благоев – преподавател по „Основи на устройството на стрелковото оръжие“, капитан инж. Младен Целов – преподавател по „Ремонт на артилерийски материални части и стрелково оръжие“, капитан Христо Андонов – преподавател по „Артилерийски материални части“, и майор Стефан Николов – преподавател по „Ракетна техника“.

През 1963 г. катедрата напуска капитан Андонов, а на негово място като преподавател по „Основи на ракетната техника“ е назначен подполковник инж. Никола Андриев. През същата година катедрата напуска и подполковник Васил Банев.

1966 година е белязана с преминаването в пенсия на полковник Цветан Цветанов и преминаването на работа в Учебния отдел на Академията на подполковник инж. Минчо Минчев. Като нови преподаватели са назначени полковник инж. Ангел Тодоров – заместник-началник на катедрата, подполковник инж. Крум Ячовски – преподавател по „Външна балистика“, подполковник инж. Александър Черкезов – преподавател по „Ракетна техника“ и майор инж. Тодор Котупов – за преподавател по „Ремонт на АМЧ и СО“.

В периода 1967 – 1968 г. катедрата е напусната от подполковник инж. Пенчо Михов, а като нови преподаватели през 1968 г. са назначени полковник Георги Петков (по „Организация и тактика на служба „Артилерийско въоръжение“) и подполковник инж. Тодор Гурлев, кандидат на техническите науки (преподавател по „Боеприпаси“).

През 1969 г. катедрата напуска полковник инж. Крачун Петков и полковник Станчо Симеонов, които преминават на работа в Учебния отдел на Академията. Напуска и подполковник Младен Целов, който е прехвърлен в друго поделение на БНА.

Началник на катедрата е полковник С. Хитров. От нейното създаване до 1 януари 1970 г. са издадени 6 пособия, направени са 16 рационализации и изобретения, 30 теоретични разработки. В катедрата има един кандидат на техническите науки (дн. доктор) и петима аспиранти (дн. докторанти). Тя разполага със 7 специализирани кабинета – 4 по режимна техника и 3 по класическо въоръжение.

Първоначално обучението на офицери от специалността „Артилерийско въоръжение“ е с продължителност три години. От 1957 до 1973 г. те се обучават в петгодишен инженерен курс. Причина за това са количествените и качествените промени, настъпващи във въоръжението и бойната техника,

които изискват за кратко време да се подготвят необходимите за правилната им експлоатация офицери с висше инженерно образование.

През 1973 г. се преминава отново към двегодишен срок на обучение, което е резултат от отчитането на по-високия образователен ценз на постъпващите офицери слушатели. Обучението с продължителност две години се осъществява до 1999 г. През този сравнително дълъг период настъпват съществени промени в учебните планове и програми за по-целесъобразно съчетаване и взаимно допълване на оперативнотактическата, тактико-специалната и специалната подготовка. През това време не са предприети съществени структурни промени в катедрата „Инженерно-артилерийска“. Важно място и роля в процесите имат заемалите длъжността началник на катедрата „Инженерно-артилерийска“ („Въоръжение“) офицери от резерва полковник Хитров, полковник доц. Черкезов, полковник доц. Аврамов. Дългогодишни преподаватели в тези катедри са офицерите от резерва полковник доц. Андреев, полковник проф. Гурлев, полковник проф. Котупов, полковник доц. Ячовски, полковник доц. Цонев, полковник доц. Петков, полковник доц. Възов.

За учебната 1992 – 1993 г. катедрата е обединена с катедрата „Автомобронетанкова техника“ (АБТТ) в новосъздадената катедрата „Въоръжение и техника“, но само година по-късно следва разделянето им и е създадена катедрата „Въоръжение“. Към този момент началник на катедрата е полковник доц. г-р Аврам Аврамов, а преподаватели са полковник доц. г-р Тодор Петков, полковник доц. Стефан Цонев, полковник Възов, подполковник Димитър Минчев и подполковник Людмил Хараланов. Последните двама през 1996 г. са назначени на работа в структури на Генералния щаб на Българската армия. За допълване на щата на катедрата след конкурс са назначени подполковниците Пламен Селнички и Иван Попов, а през 1997 г. и майор Мирослав Димитров.

След 1998 г. в съответствие с коренно изменилите се военно-политически условия в регионален и световен мащаб и произтичащите от тях нови задачи за Българската армия подготовката на офицерите специалисти по артилерийско въоръжение преминава към обучение от година и половина. Последният випуск с диференцирано обучение на кадрите по тази специалност завършва през 2001 година.

Катедра „Тила“

След Освобождението поетапно се създава Земската войска на Княжество България. На 21 ноември 1885 г. със Заповед №184 на Военното ведомство е обявен 25-членен състав на Централната комисия по проговолствието и правилник за нейната работа. Тя е и първият организиран централен тилов орган на българската армия. В следващата Заповед № 185 също от 21 ноември 1885 г. на Военното ведомство се обявяват и първите нормативни документи, свързани с дейността на тила. Ето защо 21 ноември се смята за рождена дата на тила и тиловите органи в Българската армия. И до днес всяка година на този ден се чества празникът на тила.

За начало на подготовката на тилови офицери може да се приеме откриването със Заповед на Военното министерство № 377 от 1 октомври 1907 г. на Интендантски курс. Основна част от курсистите са от административния отдел на военното ведомство. Продължителността на обучение е 4 месеца. Успешно завършилите курса са назначавани в интендантското ведомство на длъжностите завеждащ прехрана, ковчежник, полкови интендант, командир на нестроева рота и др.

През 1947 г. в армията е въведена длъжността „началник на тила“, който е пряко подчинен на министъра на народната отбрана и на началника на Генералния щаб (мобилизационно и методически). Създаден е и щаб на тила

с тилови отдели по основните направления: военно-санитарен, автомобилен, интендантски, военна промишленост, ветеринарен, търговско-снабдително и квартално-строително отделение. Логично възниква необходимостта от високоподготвени офицери за заемане на съответните тилови длъжности в щабовете и войските. Обучението по тилова подготовка на общовойсковите и тиловите офицери слушателски започва още при първия випуск на Военна академия „Георги Стойков Раковски“ (1947 – 1949). То се провежда от група преподаватели към катедра „Обща тактика и оперативно изкуство“.

През 1948 г. е създадена катедра „Тил и снабдяване“, която първоначално наброява 7 души. За неин началник е назначен полковник Георги Дилчовски, който преди това заема длъжността началник щаб на тила на армията.

Назначени са преподаватели по специалността „Организация на войсковия и оперативен тил“ – о.з. полковник Дилчовски, о.з. полковник Ф. Калицин, о.з. полковник Ц. Цеков и о.з. полковник К. Георгиев. По видовете снабдявания (продоволствено, вещево, гориво-смазочни материали – ГСМ, и др.) са назначени о.з. подполковник Х. Кушев, о.з. подполковник Донеvски и о.з. подполковник Златанов.

Курсът за обучение на слушателите е две години. През втората половина на 1949 г. в катедрата е назначен полк. Мамаев – съветник от Съветската армия. Впоследствие в катедрата работят и съветските тилови офицери полковник Казаков, полковник Пугач, полковник Анисимов, полковник Любимов. Техните общи усилия са насочени към укрепване на катедрата и усвояване на съветския воен и тилов опит. С тяхна помощ в катедрата е създаден необходимият учебен и лекционен фонд. Провеждат се целенасочени методически занятия, съставят се тилови задачи, разширява се и учебно-материалната база.

През 1950 г. катедрата е преименувана в „Тил“. Следващата година за неин началник е назначен о.з. полковник Крум Георгиев. През септември 1951 г. при създаването на Военнотехническата академия почти целият състав на катедра „Тил“ влиза в нейния състав. Към Военна академия „Георги Стойков Раковски“ остава само група от четирима преподаватели по тилово осигуряване на войските от Българската народна армия (БНА). С малки промени в състава си тези две тилови катедри просъществуват до сливането им през 1958 г.

Най-широко развитие катедрата получава през 1951 – 1955 г. в бившата Военнотехническа академия. Нейният състав се увеличава до 43-ма души. Офицерите слушателски се обучават по следните тилови специалности: „Оперативно-щабна служба на тила“, „Интендантско (продоволствено и вещево) снабдяване“, „Снабдяване с гориво-смазочни материали“, „Военни съобщения“ (ВОСО), „Автомобилна и пътна служба“, „Въздушен и морски тил“. Катедрата разполага с 6 кабинета и лаборатории. Преподавателите са различни специалисти – командно-тилови, автомобилни, инженери, железничари и др.

С увеличаването на личния състав в този период катедра „Тил“ прераства в самостоятелен тилов факултет. По-изявени преподаватели през този период са о.з. подполковник Ангел Стоянов, о.з. подполковник Георги Горанов, о.з. подполковник Танчо Стоянов, о.з. подполковник Стоян Караджов, о.з. подполковник Нено Кунев, о.з. капитан II ранг Йорданов, о.з. полковник Виделов, о.з. полковник Дуковски, о.з. подполковник Димитров, о.з. подполковник Пандуров, о.з. подполковник Белошинов, о.з. подполковник Попов, о.з. полковник Габровски, о.з. полковник Мянков, полковник Златанов, о.з. полковник Писков, полковник Георгиев, полковник Цветков и др.

Всеки период има своите трудности. В този ранен етап на създаване и съществуване на катедра „Тил“ проблемите са от различен характер, но главно се състоят в това, че трябва да се изградят и подготвят тилови специалисти, които не съществуват до това време в българската армия.

Трябва да се създават специализирани учебни планове и програми и да се обучават тилови специалисти, без каквито и да е учебни пособия и литература.

Съставът на преподавателите с незначителни изключения е качествен. Повечето имат добра подготовка и опит, проявяват голямо трудолюбие, изключителна издръжливост, съзнание и отговорност в работата. Отделя се много извънработно време, за да се пише учебно съдържание, лекционен фонд и др. за планираните учебни занятия. За преодоляването на трудностите при поставяне основите на тиловата подготовка и осигуряване в БНА немалка заслуга имат и руските съветници, които помагат на катедрата. По този начин към края на 1955 г. в катедрата има вече качествени учебни материали, лекционен фонд и др. по всички теми от учебните планове и програми.

След Женевските споразумения от края на 1955 г. много офицери от българската армия, включително преподаватели от Военната академия, са съкратени. За това пише в началото на 1970 г. началникът на катедра „Тил“ полковник Крум Георгиев. През 1953 г. към катедрата е открита редовна аспирантура с две щатни места за редовни адюнкти (аспиранти, докторанти). За такива са назначени полковниците Ст. Недев и Димитър Попов.

През 1955 г. за началник на катедрата е назначен о.з. полковник Гр. Григоров. В този период част от специалностите са закрити, а част от преподавателите се отделят в техническа катедра с началник полковник Камен Писков. В нейния състав влизат нови преподаватели – о.з. полковник Василевски, който е и заместник-началник на катедрата, полковник Е. Матеев, о.з. полковник Боян Стоянов, полковник Ст. Недев и др. До лятото на 1958 г. обучението на слушателите се извършва в тиловата и техническите катедри.

През втората половина на 50-те години се изостря военното противопоставяне, което ускорява процеса на превъоръжаване на българската армия с качествено ново оръжие, бойна техника, както и с нови средства за осигуряване на бойните действия. Съществени промени настъпват в схващанията за водената на въоръжената борба, както и в организацията и управлението на всеотранното осигуряване на войските. Възниква необходимостта от нови форми и методи за обучение на офицерските кадри. Тези нови условия и изисквания не са по силите и възможностите на отделните две академии, което налага тяхното обединяване. Със Заповед № 00544 от 1 юли 1958 г. на началника на Военнотехническата академия е обявено нейното разформироване и сливане с Военна академия „Георги Стойков Раковски“.

При сливането катедра „Тил“ се запазва в състав от 17 души. За неин началник е назначен полковник Димитър Гачев, а за заместник-началник – Васил Василевски. Преподаватели в катедрата остават полковник Борис Матеев, полковник Асен Илиев, о.з. полковник Стоян Караджов, о.з. подполковник Димитър Пандуров, о.з. полковник Боян Стоянов, полковник Георги Георгиев, полковник Либкнехт Димитров и о.з. подполковник Джалъзов. През следващата година са назначени о.з. полковник Дамян Масърски и полковник Стойко Недев.

В този състав тя просъществува до края на 1960 г. Тогава за началник е назначен полковник Петко Костов, а заместник-началник е полковник Борис Матеев. Включени са и новите преподаватели полковник Б. Палуков, полковник Илия Генчев, полковник Д. Николов, полковник Цанев, полковник Стойновски, полковник Деспотов, полковник Грозев, капитан Георгиев, подполковник И. Ганчев и полковник Д. Ангелов.

През 1966 г. в състава се включват и преподавателите по техническо осигуряване полковник Васил Ценов, а по-късно и полковник Владимир Белчев. През 1969 г. е назначен и полковник Алексиев. Катедрата продължава своята дейност в състав от 17 души.

В тези години катедра „Тил“ играе важна роля във военното обучение и възпитание на офицерите слушатели, защото тилът на въоръжените сили като цяло се е превърнал в съставна част на стратегията, оперативното изкуство и тактиката на войските. Важно условие за добрата подготовка на тилските специалисти тогава играят подборът и наличието на знаещи, можещи и способни кадри с преподавателски и слушателски потенциал.

Преподавателите са с много добра военна, специална и обща култура, отлични методисти и педагози. Те водят полезен за слушателите учебен процес, организиран на високо равнище. Всички преподаватели, работили в катедра „Тил“ през годините, са били всеотдайни, организирани специалисти с високо чувство на отговорност. Всеки в направлението си и областта на преподаване разработва специфичните учебни материали, лекции, учебници, групови упражнения и др. Целенасочено и задълбочено се готвят те за провеждане на планираните учебни занятия. Мнозина от тях влагат неимоверен, всеотдаен труд и завидни умения в течение на години. Отделят много време, воля и енергия за постигането на успех в своята преподавателска и научна подготовка. Всички преподаватели от катедра „Тил“ проявяват отговорност, интерес и упорита работа за повишаване на подготовката си за провеждане на качествен учебен процес.

В динамично променящите се условия за водене на война през 50-те и 60-те години преподавателският състав на катедра „Тил“ своевременно се преустройва и в същото време продължава обучението в най-съвременните теоретични постановки за тилово осигуряване на войските. От друга страна, като колективна структура в катедрата се провеждат обсъждания на всички разработки, учебни материали, лекции и др. за качествено провеждане на учебния процес и научноизследователската работа.

В периода 1970 – 1975 г. в състава на катедрата има ново обновление. За неин началник е назначен полковник Атанас Атанасов. На работа постъпват новите преподаватели полковник Славчо Горанов, полковник Михаил Михайлов, полковник Злати Петров, полковник Илия Шишков, полковник Васил Угърчински, полковник Евстатиев, подполковник Александър Казанджиев, майор Йордан Стоименов, майор Иван Иванов.

След преминаване към двезгодишен срок на обучение по специалността „Тил“ през 1978 г. е въведена задочната форма на обучение с тригодишен срок. Приоритет се дава на тактико-специалната и тактико-тиловата подготовка на слушателите. През втората половина на 70-те години в катедра „Тил“ са приети за редовни аспиранти капитан Стефан Стефанов и капитан Трифон Трифонов. След успешна защита те са назначени за преподаватели.

В началото на 90-те години, до края на съществуването на катедра „Тил“ полковник доц. д-р Трифон Трифонов е неин началник, а заместник-началник е полковник доц. д-р Стефан Стефанов.

През всички години на съществуване на катедра „Тил“ голяма част от преподавателите имат различно кариерно развитие. Едни от тях постъпват в катедрата от високи позиции, заемани в тила на БНА. Например първият началник на катедрата полковник Георги Дилчовски преди това заема длъжността началник-щаб на тила на армията. Генерал-майор Петър Радулов постъпва в катедрата, след като заема престижната длъжност заместник-началник тил на армията. Полковник доц. Любомир Иванов е бил началник на продоволствения отдел при тила на армията, а подполковник Иван Калоянов – интендант на Първа армия. Много други преподаватели също постъпват в катедрата със солиден опит от войските.

Преподавателите полковник Атанас Атанасов, полковник доц. Любомир Иванов, подполковник Иван Калоянов преподават оперативно-тилово изкуство след изучаване на богатата теория и практика в Академия „Тил и транспорт“ в Ленинград (дн. Санкт Петербург). Част от преподаватели-

те след определен период на творческа дейност в катедрата преминават на командни тилови длъжности. Например полковник Атанасов, полковник Митко Стоянов и полковник Бончо Бонев стават заместник-началници на Военна академия „Георги Стойков Раковски“ по тила, а полковник Радуон Колев – заместник-началник по тила на Военна болница.

При полковник Атанасов е построен новият преподавателски корпус, съединен с щаба на Военната академия. Строят се общежития за 300 слушатели в района на Окръжна болница в София – дн. квартал „Полигона“. По този начин е решен въпросът с настаняването на слушателите и техните семейства.

По свой специфичен път на развитие преминава службата на преподавателя подполковник Живко Михайлов. След завършване на Генералщабна академия в Париж той преминава през различни тилови длъжности във войските. Произведен е в звание бригаден генерал и е назначен за директор на дирекция „Логистика“, която оглавява от 2010 до 2014 г. След това отново се завръща в катедрата като цивилен преподавател. Мнозина от преподавателите всеотдайно работят на преподавателското поприще чак до пенсионирането си – полковник Злати Петров, полковник Илия Шишков, полковник Васил Угърчински, полковник Евстатиев, полковник Александър Казанджиев, полковник Йордан Стоименов, полковник Иван Иванов, полковник Трифон Трифонов, полковник Стефан Стефанов и др.

Естествено е през дългия период на съществуването на катедрата многократно да са извършвани съществени промени в учебните планове и програми за по-целесъобразно съчетаване и взаимно допълване на оперативно-техническата, тактико-специалната и тиловата подготовка. Няколко са основните задачи, решавани от катедра „Тил“ през годините. Основна е задачата по подготовката на тилови офицери за армейския и войсковия тил. Ежегодният випуск от тилови слушатели е в състав 15 – 25 души, а от задочните – около 10 – 12. Повишава се общотиловата подготовка на офицерите слушатели от командните, политическите и инженерните класни отделения.

Преподготовка се осъществява и на тиловите офицери в ежегодните тилови академични курсове. Провежда се научноизследователска работа за обогатяване на тиловата теория и практика, необходима на войските, тиловите щаботе и органи. В катедрата се обучават редовни и задочни аспиранти. Непрекъснато се развива и усъвършенства учебно-материалната база за нуждите на учебния процес в Академията. Подобряват се и се обогатяват учебно-методическата и специалната подготовка на преподавателския състав.

Катедра „Тил“ просъществува под това наименование до края на 90-те години на миналия век. Началници на катедрата през годините са офицерите полковник Георги Дилчовски (1947); полковник Васил Угърчински и заместник-началник полковник Борис Евстатиев (1975 – 1986); полковник Димитър Христов – заместник-началник на катедрата от 1982 г.; полковник доц. Петко Костов и заместник-началник полковник Борис Матеев; полковник Атанас Атанасов и заместник-началник полковник доц. Димо Петров, който от 1984 г. изпълнява функциите на началник на катедрата; полковник Димитър Христов (1984 – 1986); полковник доц. Любомир Иванов и заместник-началник на катедрата полковник Иван Иванов (1986 – 1993); полковник доц. г-р Трифон Трифонов и заместник-началник полковник Митко Стоянов, а след него е назначен за заместник-началник полковник доц. Стефан Стефанов (от 1993 г.).

През годините на съществуването в отделните учебни звена на катедрата са работили следните офицери: В звено „Оперативен тил“: полковник Матеев, полковник Недев, полковник Стойновски, полковник Атанасов, пол-

ковник доц. Стоименов, д.в.н., полковник Иванов, полковник Палуков, полковник Грозев, полковник Генчев, полковник Минчев, полковник Казанджиев, полковник Горанов и др. В звено „Войскови тил“: полковник Мазърски, полковник Филацов, полковник Николов, полковник Георгиев, полковник Марков, полковник Стоянов, полковник доц. Трифонов, д.в.н., полковник Бонев, полковник Георги Василев, майор Живко Михайлов, подполковник г-р Иван Иванов, подполковник Вихър Константинов, майор Радион Колев, полковник доц. Иван Калоянов и др. В звено „Продоволствено, вещево и осигуряване с ГСМ“: полковник доц. Стефанов, полковник Злати Колев, полковник Недялков, полковник Митев, полковник Шишков, майор Илиян Стефанов, капитан Пенелджийски. По медицинско осигуряване: полковник г-р Ганчев, майор Кънев, полковник доц. г-р Николай Колев и др. В звено „Тилово осигуряване войските на ПВО и ВВС и силите на флота“: полковник доц. Димо Ангелов, д.в.н., майор Йовчев, полковник Методи Марков, полковник доц. Иван Калоянов и др. В звено „Преподготовка на запасните тилови офицери“: генерал-майор Петър Радулов, полковник Георги Иванов, полковник Стоичков, полковник Любомир Митов, полковник Атанас Атанасов, полковник Петър Недев, полковник Косев.

В различните периоди на обучение в катедрата са изучавани и други учебни дисциплини в зависимост от потребностите на тиловите служби и войските – военни превози, механизация на товаро-разтоварните работи, войскови контрол и отчет на материалните средства, методика на тактическата и тиловата подготовка, счетоводство, стокосъстояние на хранителните продукти и вещевото имущество. Още от своето създаване и през целия период на съществуване катедра „Тил“ реализира значителна научна дейност. Нормално е първоначално в нейния състав да има само един доцент, един кандидат на военните науки, двама заочни и двама свободни аспиранти. През годините излизат от печат много техни научни трудове, учебници, учебни помагала, публикации, статии и други, като „Организация на тила и материално-техническото осигуряване на Първа армия в Отечествена война“ от о.з. полковник Дилчовски, „Армейският тил в Отечествена война“ – дисертационен труд на полковник Недев, „Управление на войсковия тил“ – дисертационен труд на полковник Димитър Попов, „Тилово осигуряване армейската настъпателна и отбранителна операция в началото на войната“ от полковник доц. Костов, „Организация на подвоза в армейската операция“ от полковник Стойновски. Освен това са публикувани редица научни статии във военните списания и в ръкопис в Академията. Разработени са много учебни пособия, от които в момента действащите наброяват над 18. Разработени са и редица учебници. От рационализациите и изобретенията могат да се посочат изчислителният кръг на подполковник Светозаров, номограмата на полковник Георгиев и други.

В областта на военна научна работа в годините успешно разработват и защитават дисертации чрез самостоятелна и заочна аспирантура офицерите от катедрата полковник Димо Ангелов, подполковник Трифонов, полковник Стоименов, полковник Любомир Иванов, полковник Стефанов, полковник Иван Калоянов, полковник Николай Гунчев от Института на тила на БНА и полковник Иван Павлевски от катедра „Тил“ при Националния военен университет „Васил Левски“ – Велико Търново. За повишаване на методическата и специалната подготовка, както и за запознаване с работата и проблемите на войските значителна част от преподавателите от катедрата са изпращани на стаж за 30 – 45 дни в тиловите щаботе на съединенията и обединенията.

Част от старшите преподаватели участват ежегодно като посредници и наблюдатели в провежданите дивизионни и бригадни учения с участието на войски. Малка част от тях са изпращани на обучение и краткосрочни курсове

в Академия „Тил и транспорт“ в Ленинград и във Военновъздушната академия в Монино – СССР.

Развитието на учебно-материалната база в катедрата е свързано преди всичко с издаването на учебници и учебни пособия, разработване на лекции, КЩУ и летучки, показни схеми, диапозитиви и др. Създадени са над 40 учебни филма за онагледяване на учебния процес през различните периоди в зависимост от специалностите и срока на обучение. Катедрата разполага с образцов кабинет по войсков и оперативен тил с изградена компютърна мрежа, учебен тилов пункт за управление (ТПУ) с компютърна мрежа в учебния команден пункт на Академията и лаборатория за изследване на гориво-смазочни материали.

През есента на 1992 г. в катедрата постъпват майорите Иван Иванов и Вихър Константинов, капитан Илиян Стефанов. Нейното последно обновяване е през следващата 1993 г., когато след конкурс за преподаватели са приети капитан Димитър Пенелджийски и подполковник Иван Калоянов.

През 1998 г. катедрата се обединява с „Бронетанкова и автомобилна техника“ и „Въоръжение“ в общата катедра „Материално-техническо и тилово осигуряване“. През 2001 г. и 2002 г. завършват последните класни отделения по специалност „Тил“.

Катедра „Свързки“

Докъм края на 40-те години на миналия век, когато са създадени катедрите „Обща тактика“, „Оперативно изкуство“, „Тактика на артилерията“, „Тактика на бронетанковите войски“, „Тактика на конницата“, „Тил“ и „Основи на марксизма“, свързочната подготовка се преподава от отделни офицери, включени в тези катедри. Самостоятелната катедра „Свързки“ с началник и двама преподаватели възниква вследствие на Министерска заповед № 114 от 13 март 1951 г., с която е обявена новата структура на Академията. За началник на катедрата е назначен полковник Тодор Остриков, а за преподаватели – полковник Георги Максимов и полковник Георги Киров. Един от двамата първи асистенти на бойното знаме на Академията, връчено с Указ на Президиума на Народното събрание № 215 от 1952 г., е свързочникът майор Захари Христанков.

В периода 1950 – 1954 г. съветник към катедра „Свързки“ е полковник Степан Загоруйко, който оказва методическа помощ при изготвянето на учебните планове, програми и други документи и материали, необходими за учебния процес. Учебните планове в този период са съгласувани с началника на Свързочно управление към Генералния щаб на Българската народна армия.

През 1958 г. са сформирани две катедри – „Организация на свързките“ с началник полковник Трифон Киров и „Електротехника и радиотехника“, преименувана през 1960 г. на „Радиоелектроника“, с началник полковник Илия Лилев. От 1963 г. от катедра „Радиоелектроника“ се отделя нова катедра – „Свързочна техника“, с началник полковник Казанджиев. По-късно двете технически катедри отново са обединени в обща катедра „Свързочна техника“ с началник полковник Казанджиев.

До 1958 г. дисциплината „Организация на свързките“ се преподава на всички слушатели в Академията. Обхватът на лекциите е от батальон до общовойскава армия. Слушателите получават знания по организацията, структурата и състава на свързочните поделения, както и за тактико-техническите данни на свързочните средства и за практическото им използване при управлението на войските.

През 1958 г. за онагледяване на преподавания материал е устроен кабинет по организация на свързките, оборудван със схеми, макети, табла и други нагледни материали. В края на обучението освен полагащите държавни изпити

слушателите разработват и дипломни работи, в които задължително има и част по организация на свързките.

В периода след 1958 г. към катедрата е изградена солидна учебно-материална база. Оборудвани са всички необходими учебни зали и кабинети, отговарящи на съвременните изисквания и технологични постижения и на изискванията на учебните програми.

В периода след 1970 г. във Военната академия съществуват три свързочни катедри – „Организация на свързките“ с началник генерал-майор Калоянов, кандидат на техническите науки; катедра „Радиоелектроника“ по ръководството на полковник доц. Лолов и катедра „Свързочна техника“ с началник полковник проф. Казанджиев. Впоследствие двете технически катедри се сливат, а по-късно към тях се присъединява и тактическата катедра. Ръководител на новата катедра е единственият по това време професор в Академията – Казанджиев.

Сериозно подобрене на учебните планове е направено в началото на 80-те години, когато от тях отпада материалът, изучаван във военното училище. От учебните програми отпадат класическите свързочни дисциплини „Телефонна и телеграфна техника“ и „Радиотехника, радиопредавателни и приемни устройства“. По този начин Академията се превръща във военно учебно заведение, даващо следваща образователна степен, награждаща тази от военните училища. В програмите са включени нови дисциплини, отговарящи на съвременните постижения в областта на свързките, като „Теоретични основи на свързочните системи“, „Теория на полето, разпространението на радиовълните и антенно-фидерни системи“, „Радиорелейни и тропосферни системи“, „Засекретяваща апаратура на свързочните канали“.

Поддържат се тесни контакти със сродните катедри от другите висши военни учебни заведения във Велико Търново, Шумен, Долна Митрополия и Варна. Особено продуктивна е връзката с катедрата на професор Хр. Шинев от ВМЕИ – София и с академиците от БАН Кирил Серафимов и Димитър Мишев.

Едно от основните направления за изследване е осигуряването на електромагнитната съвместимост между електронните средства за свързка и други електромагнитни излъчватели. За целта е сформиран колектив от специалисти от Военната академия, ВМЕИ – София, МВР, Министерството на съобщенията и други институции. Създадена е подвижна лаборатория за изследване на ЕМС. С нея са проведени изследвания на стационарни и полеви пунктове за управление по време на големи учения.

Изследвани са електромагнитните смущения в диапазона на ултракъсите вълни (УКВ) от автомобилите през 1971 г. в Копривщица и София. Резултатите са докладвани на УСВ-ГЩ и на научна конференция в Германската демократична република. Част от тях намират място при разработването на дисертациите на полковниците Стефан Николов и Илия Лолов.

През този период ежегодно са приемани по две класни отделения за редовна форма на обучение в състав от 10 – 12 души и едно класно отделение от 12 – 14 души в задочна форма на обучение. Изучаваните дисциплини са „Организация на свързките“, „Теоретични основи на свързочните системи“, „Радио, радиорелейни и тропосферни системи за свързка“, „ЗАС техника“, „Свързочна техника“ – за неспециалисти, „Автоматизирани системи за оповестяване“ (АСО), „Теория на свързочните системи“ – за слушателите от специалност „Автоматизирани системи за управление на войските“ (АСУВ).

В периода 1977 – 1990 г. в катедрата „Свързочни войски“ се извършва постепенно подмладяване на преподавателския състав. Като аспиранти, а след това и на преподавателски места постъпват подполковник Нелко Газибаров – кандидат на техническите науки, подполковниците Владимир Хлибов, Стайко Костов и Тодор Тодоров, капитан III ранг Данко Милков, майор

Христо Цацов, подполковник Иван Пашев, майорите Иван Иванов и Йордан Пунчев.

През 1987 г. след конкурс от войските постъпват майорите Манол Млеченков и Данчо Григоров и защитилият през 1986 г. дисертационен труд майор Стефан Тренгафилов, кандидат на военните науки. В следващите няколко години на асистентски длъжности са назначени майорите Иля Христов и Антоанет Симеонов, защитили дисертации в Свързочната академия в Ленинград.

Показател за отговорното отношение на слушателите свързочници към изучавания учебен материал независимо от неговата сложност е относително големият брой завършили с пълно отличие и златен медал Академията. Със златен медал през 1974 г. завършват двама офицери свързочници – капитан Александър Ковачев (по-късно началник на Свързочно управление на Генералния щаб) и капитан Иван Мукарев (по-късно началник на Свързочно управление – КСВ). През 1976 г. златен медалист е капитан Динко Стефанов – по-късно началник на катедра „Свързки и електроника“. Техния пример следват Иван Кьосев (1978 г.); Георги Кузманов (1984 г.), по-късно началник на учебен отдел във военновъздушното училище в Долна Митрополия; капитан Митев (1994 г.), командир на свързочно съединение.

Катедра „Управление на войските“

В средата на 60-те години на миналия век в Българската народна армия все по-осезаемо навлизат постиженията на научно-техническия прогрес. Развитието на армията налага да се търсят качествено нови форми и методи за управление на войските, основани на точни математически методи и средства за автоматизация. Ето защо с Министерска заповед № 00276 от 8 август 1966 г. във Военна академия „Георги Стойков Раковски“ е създадена катедра „Управление на войските“. Тя се състои от звено „Автоматизация на управлението“ (със състав 9 офицери и двама военни служители) и звено „Щабна служба“ (с 4-ма офицери). Началник на катедрата е полковник Димитър Григоров. За преподаватели в звено „Автоматизация на управлението“ са назначени офицери от другите катедри в Академията, утвърдили се като добри методисти и с добра математическа подготовка. С конкурс са назначени офицерът Димитър Ганев и Начо Василев – главен асистент по математика.

Още със създаването на катедрата през 1966 г. двама преподаватели са изпратени на 10-месечен курс по автоматизация на управлението във Военносвързочната академия на СССР в Ленинград, а двама – във Военната академия в Бърно (дн. Република Чехия). През следващата учебна година още 8 преподаватели завършват курса за преподавателска подготовка в Ленинград. С тези курсове се слага началото на системната подготовка на офицерските кадри в българската армия по въпросите на автоматизацията на управлението на войските. В тях се изучават основно методи за изследване на операциите и програмиране.

През 1967 г. е купена и инсталирана първата за системата на отбраната електронноизчислителна машина „Минск-22“ във Военно-изчислителния център при Министерството на народната отбрана, който по това време се намира на територията на Академията. През май 1968 г. на базата на този център е създаден Военният научноизследователски институт на Генералния щаб с изчислителен център (ВНИИ – ГЩ). Преподавателите и обучаемите вече имат достъп до машината и с това се предпоставя възможност на практика да се проверят съставените от тях програми.

От ноември 1968 г. се провежда първият шестмесечен курс по автоматизация на управлението, в който подробно се изучава дисциплината „Про-

грамиране на електронноизчислителни машини (ЕИМ)“, включваща програмиране на машинен език „Минск-22“, „Алгол-60“ и автокод „Инженер“. Курсовете продължават до 1978 г. С това Военната академия става първото висше училище след Математическия факултет на Софийския университет, в което се изучават информационни технологии.

В началото на 80-те години в подготовката на слушателите започва да се прилага програмно-целевото обучение с използване на електронноизчислителни машини, което издига учебния процес в Академията на ново, по-високо равнище.

През 1972 г. във Военна академия „Георги Стойков Раковски“ е създаден изчислителен център с ЕИМ „Минск-22“. Това значително повишава качеството на подготовката на обучаемите по програмиране. В изчислителния център започва разработването на алгоритми и програми за нуждите на обучението по оперативно-тактическа и специална подготовка на слушателите, както и на система за ръководство и управление на учебния процес.

През 1979 г. в изчислителния център е монтирана ЕИМ от единната серия ЕС-1020, която е с по-големи възможности по отношение на памет и бърздействие от ЕИМ „Минск-22“. Слушателите и обучаемите от шестмесечните курсове започват да изучават алгоритмичните езици FORTRAN и PL 1.

През учебната 1984 – 1985 година е разкрита специалността „Автоматизация на управлението на войските“ (АУВ) и започва обучението на едно класно отделение в редовна форма. С това е поставено началото на професионалната подготовка в областта на автоматизацията на управлението на офицери за работа в Изчислителния център на Българската народна армия, Военния научноизследователски институт, отделите по автоматизация на управлението на войските на видовете въоръжени сили и на Генералния щаб. Началник на катедрата е полковник Васил Калоянов.

През 1984 г., е създадено и ново звено „Полева автоматизирана система за управление на войските“ (ПАСУВ). Министерството на народната отбрана купува два комплекта ПАСУВ. Единият е развърнат в свързочния полк в Ямбол, а другият, в състав от 13 машини, е предоставен на Военната академия за нуждите на учебния процес. Изграждат се 6 гараж-кабинета и от учебната 1984 – 1985 г. започва изучаването на полевата автоматизирана система за управление на войските от всички слушатели в Академията. В кратковременни курсове по ПАСУВ се обучават всички преподаватели от Академията и част от ръководния състав на Министерството на народната отбрана. Полага се началото на научните изследвания по въпросите, свързани с управлението на войските и използването на ПАСУВ. Във връзка с това от учебната 1985 – 1986 г. за редовен докторант в катедрата е зачислен капитан Павел Демиров, който през 1989 г. успешно защитава докторска дисертация по научната специалност „Автоматизирани системи за обработка на информация и управление“.

През учебната 1985 – 1986 г. е обзаведен първият микрокомпютърен кабинет, а през следващата година са изградени още два. В учебните програми по дисциплината „Програмиране“ се включва изучаването на 8-битовите микрокомпютри и на езика „Бейсик“. Усилено се провеждат и краткосрочни (едноседмични) курсове с почти всички преподаватели в Академията. В два от кабинетите са изградени и локални изчислителни мрежи тип Ternet.

Актуализирани са учебните програми и в тях се появява дисциплината „Информатика“, чрез която започва изучаването на съвременните информационни технологии. Обучаемите от Академията започват да изучават дисковата операционална система (ДОС), текстовия редактор и „Бейсик“ за микрокомпютър „Правец-16“, а слушателите от специалността „Автоматизация на управлението на войските“ – системите за управление на база данни dBASE-3 и Clipper, системата за таблични изчисления МИКРОПЛАН

и локалните компютърни мрежи. Офицерите Иван Йосифов и Петър Стойков са избрани за доценти по „Автоматизирани системи за обработка на информацията и управление“.

От учебната 1987 – 1988 г. с офицери и цивилни служители от Генералния щаб и Министерството на народната отбрана започват ежегодно да се провеждат 45-дневни курсове за изучаване на информационните системи и технологии, използвани в административно-управленската дейност, както и едномесечни курсове за изучаване на системното и технологичното осигуряване на автоматизирани системи в българската армия. Това налага привличането на специалисти в тази област и след конкурс през 1988 г. в състава на катедрата са назначени като главни асистенти двама научни сътрудници от Военния научноизследователски институт по информатика към Генералния щаб – Стефка Ненова и Пламен Филев. Година по-късно за старши асистент е избран и назначен г-р Николай Пенев.

В периода 1987 – 1994 г. съставът на катедрата се обновява и с петима млади офицери – Иван Иванов (1987 г.), Мирко Мирков и Николай Чакалов (1991 г.), Костадин Костадинов (1992 г.), Трайко Стойков (1995 г.) и Йонко Крачунов (1996 г.).

През 1989 г. катедрата има нов началник – полковник доцент Начо Василев. Той я ръководи и след нейното обединяване с катедра „Свързочни войски“ в новата катедра „Комуникационни и информационни системи“, която оглавява и е неин началник няколко години.

През 1992 г. звеното „Теория на управлението и щабна служба“ излиза от състава на катедрата, а тя е преименувана в „Автоматизация на управлението“. Катедрата е в състав 15 преподаватели и включва две звена: „Автоматизирани системи за управление на войските и моделиране на бойните действия“ и „Изследване на операциите и информатика“.

За нуждите на учебния процес се разработват нови учебни пособия и учебници, а през февруари 1996 г. за обучението по информатика на слушателите от факултет „Командно-щабен“, както и за повишаване на квалификацията на висшия административен персонал на Министерството на отбраната чрез курсове, е създаден нов компютърен кабинет с компютри Artiva 486/DX, свързани в мрежа с технология „клиент-сървър“.

В програмите по информатика за курсовете и редовните слушатели е включено изучаването на продуктите на Майкрософт (Windows, Word, Excel). Обучаемите от специалността „Автоматизирано управление на войските“ започват да изучават програмните езици Pascal и Delphi. Катедрата запазва структурата си от две звена до 1998 г., когато става част от новата катедра „Комуникационни и информационни системи“.

Катедра „Инженерни войски“

Катедра „Инженерни войски“ е създадена със Заповед на началника на Военна академия „Георги Стойков Раковски“ № 9 от 9 февруари 1949 г. В нея се разпределят преподавателите за летните занятия с учебните групи от редовния курс. За началник на катедрата е назначен полковник о.з. Димитър Янков.

През 1950 г. със Заповед на началника на Академията № 186 от 5 септември за временно изпълняващ длъжността началник на катедрата е назначен генерал-майор Пею Старибратов. С нова Заповед на началника на Военната академия № 217 от 31 октомври 1950 г. и съгласно Министерска заповед № УК-43 от 2 октомври 1950 г. в интерес на службата той е назначен от началник на управление „Инженерни войски“ за началник на катедра „Инженерни войски“ във Военна академия „Георги Стойков Раковски“.

Със Заповед на началника на Военната академия № 391 от 29 септември

1973 г., на основание Министерска заповед № УК 0340 от 20 юни 1973 г. на министъра на народната отбрана, е прието първото самостоятелно класно отделение изцяло от офицери от Строителни войски. През 1984 г. със Заповед на министъра на транспорта № ОК 028 от 26 юни 1984 г. в Академията са зачислени редовни слушатели в специалност „Командно-щабна, оперативнотактическа – Войски на Министерството на транспорта (ВМТ)“.

Категра „Инженерни войски“ преминава през различни периоди на развитие, определено от навлизането на нова техника, тактика и документи във войските. Сменят се много началници на катедрата, като всеки оставя светла диря в развитието на военноинженерното изкуство.

В своя път на развитие в категра „Инженерни войски“ непрекъснато се уточняват нови специалности за обучение на офицерския състав на оперативно-тактическо и оперативно-стратегическо ниво, въвеждат се нови форми на обучение, установяват се задължителните, избираемите и факултативните учебни дисциплини и се определят основните параметри в организацията на учебния процес.

В първата Наредба за единните гържавни изисквания от 1999 г. все още съществуват 18 отделни специалности за обучение само във факултет „Оперативно-тактически“ на Академията, където основно получават образованието си и офицерите от инженерните и строителните войски и войските на Министерството на транспорта.

По три от тези 18 специалности дотогава обучението се провежда в категра „Инженерни войски“. Тези специалности са: командно-щабна, оперативно-тактическа – Инженерни войски; командно-щабна, оперативно-тактическа – Строителни войски; командно-щабна, оперативно-тактическа – Войски на Министерството на транспорта.

В Наредбата от 1999 г. те са формулирани по нов начин:

а) организация и управление на оперативно-тактическите формирования от Инженерни войски;

б) организация и управление на оперативно-тактическите формирования от Строителни войски;

в) организация и управление на оперативно-тактическите формирования от Войските на Министерството на транспорта.

За успешното реализиране на трите специалности в катедрата се водят занятия по 20 различни дисциплини. Тематиката, видът и обемът им с течение на времето и измененията в изискванията за обучението също се променят. От 2000 г. вече не се приемат за обучение отделни учебни групи с офицери от Инженерните войски и от войските за ядрена, химическа и биологична защита (ЯХБЗ) и екология, както и останалите родове и специални войски.

Категра „Химически войски“

В края на 1952 и началото на 1953 г. за първи път в областта на военно-академичното образование в България е създадена секция „Военно-химическа подготовка“ с началник капитан Васил Николов. По-късно, през 1954 г. във Военна академия „Георги Стойков Раковски“ са назначени двама преподаватели към звеното „Атомно и химическо оръжие“ на категра „Обща тактика“.

През 1958 г. са обединени Военнотехническата академия и Военна академия „Георги Стойков Раковски“. Тогава на базата на звеното „Атомно и химическо оръжие“ и секция „ВХП“ от ВТА се сформира самостоятелна категра „Оръжия за масово поразяване“. Това е и началото на легоброеното на катедрата с началник подполковник Петко Стойков. Този колектив преподава атомно оръжие, химическо оръжие, средства за химическа защи-

та, обща химия, химия на отровните вещества и техника на химическото въоръжение. За целта са оборудвани необходимите кабинети и лаборатории. През 1960 г. е добавена и дисциплината „Дозиметрия и дозиметрическа апаратура“.

От 1965 г. катедрата подготвя химици с инженерно-технически профил (5-годишен курс). Тя е преименувана в катедра „Защита от ОМП“ и се реструктурира в две звена: оперативно-тактическо и инженерно-техническо. Към нея са назначени нови преподаватели. Специфичните дисциплини технология на пластмасите, процеси и апарати в химическата промишленост, технология на каучука се четат от хонорувани преподаватели от Висшия химико-технологичен институт в София.

През 1967 г. за началник на катедрата е назначен полковник доц. Еленко Мановски. Впоследствие тя се оглавява и ръководи от полковник Веселин Момеров.

През 1977 г. катедрата е преименувана на „Химически войски“. От учебната 1978 – 1979 г. курсът на обучение в Академията става двегодишен.

През 1982 г. за заместник-началник на катедрата е назначен полковник инж. Стефан Аврамов, а през 1991 г. за началник – полковник доцент Георги Тухов.

От 1992 г. катедрата е с нови функции на звената „Химическо осигуряване на боя и операцията и защита от ОМП“ и „Военноспециална подготовка“. Тя се оглавява от полковник доцент д-р Йордан Йорданов до нейното обединяване с катедра „Инженерни войски“ под наименованието „Инженерно осигуряване и ЯХБЗ и Е“.